

The image shows the front cover of an antique book. The cover is bound in dark green leather with a pebbled texture. The spine is visible in the center, featuring four raised bands. The title and page count are printed in gold on the spine. The front and back covers are decorated with marbled paper, which has a pattern of irregular, organic shapes in shades of brown and tan, resembling stone or biological cells. The marbling is heavily worn, with significant areas where the paper has been rubbed away, revealing the underlying board material. The book is set against a dark, solid background.

Politikai
röpiratok.

88.

88
681

A

KÖZJEGYZŐSÉG.

IRTA

Dr. DEGEN GUSZTÁV,

POZSONYI KIR. JOGACADEMIAI NYILV. RENDES JOGTANÁR.

A tiszta jövedelem

a Pozsony melletti blumenai ittközetben elesett, és Pozsonyban a zergehegyen eltemetett harcosok síremlékének felállítására fordítatik.

2.

PEST,

A SZERZŐ TULAJDONA.

1866.

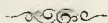
6295200565114

DR. BALLAGI GÉZA.

Külön lenyomat

a „Magyar Jogtudományi Hetilap“ 1866. évfolyam 31—38. számaiból.

A
KÖZJEGYZŐSÉG BARÁTINAK.

ÖZLEGYSZÉGE BARÁTIJÁK

I.

Azon általános és mindenütt hallatszó panasz, — mily számosak mai időben a perek, mily lassú és drága a jogszolgáltatás, a pereskedés — alapos és minden tekintetben igazolt. — Ezen sóhajok végett szükséges egyrészt, hogy részrehajlatlanul fürkészzük ezen való és kétségbevonhatlan panasznak alapos okait, és ha feltaláljuk arra vonatkozólag az alapot, ugy törekedjünk a panasz okainak elhárítása érdekében az ész és tudomány alapján orvoslást keresni; valamint feladatunk másrészt, ha feltalálnók a jelenleg létező intézményekben — ezen alapos panaszra, mintegy okúl szolgáló — hiányokat, hogy törekedjünk egyesített erővel oda működni, miszerint a tudománynak e tekintetbeni fürkészéséből feltalált orvosszeret elismerésre, s tulajdonképen viszhangra találva, azt eredményezzék: hogy mindenki, ki e tekintetben szellemi miveltségénél és hivatásánál fogva arra hivatott, az ügyet felkarolni, áthatva az igazságszeretet érzetétől, mint közönséges napszámos, oda működjék, miszerint a tudománynak vívmányai a közéletbe átplántáltatva, elterjedést nyerjenek, voltaképen a népeletbe vegyítve — közvéleménynyé emeltessenek, mert ez egyedüli útja annak, hogy a tudománynak vívmányai a törvényhozásnál és alkotmányos országokban a törvényhozóknál találhassanak bejárást.

Tévedés nélkül mondhatjuk, hogy a pereknek vég-
hetetlen száma egyrészt azon körülménynek tulajdonit-
ható, hogy a jogügyek, a jogcselekvények fölötti okmá-
nyok hiányosan alkottatnak, és hogy a pervitelnek lassu-
sága és költségessége abban találja alapját: hogy a tör-
vénykezési elvek a bizonyítékra nézve oly tágkörűek, mi-
szerint felette nehéz a perben a bizonyítékot rögtön elöte-
remteni; ez okozza aztán természetesen a pereknek össze-
halmazását az ügyvédnél ép úgy mint a bírónál, de az
egyiknél ép úgy mint a másiknál akarataik ellenére, mert
csakugyan a lelkiismeretes ügyvédnek és bírónak őszinte
törekvése az, hogy a pernek mielőbb végére járjon, nem
pedig, hogy ok nélkül a perket a felek kárára huzza-
vonja. — Ime ez okozza tehát főleg a pereknek lassu fo-
lyamát, s ez teszi a perket költségessé.

Az okmányok tehát, melyek jogügyeink felett
kiállittatnak, és az azokra vonatkozó bizonyítási mód
azon körülmények, melyek figyelmünket ki nem kerülhe-
tik, ha orvoslást akarunk találni a perek kevesbitésére, il-
letőleg egyszerűsítésökre, azok gyorsítására, illetőleg ol-
csó s jutányos vitelökre nézve.

Ezek előre bocsátása után okvetlenül az a kérdés tá-
mad, vajjon minöknek kellene lenni azok okmányoknak,
melyekből jogot biztosan akarunk származtatni, és pedig,
ha abból jogunk peressé válik, hogy azok alapján a leg-
egyszerűbben, leghamarább és legolcsóbban nyerhessünk
végítéletet?

Törvénykezéssileg — perrendtartásilag — okmány
alapján csak akkor nyujtathatik egyszerű és gyors igaz-
ságszolgáltatás, ha a törvénykezés olyatén módon intéz.

kednék : hogy csak azon félnek nyujt okmányból származtatott jogigényre egyszerű és gyors végrehajtást, ha az okmányban a perben érdekelt félnek akaratja kétségbevonhatlan, világos és tiszta : azaz bebizonyított ; ha az oklevél azonfelül minden tekintetben az anyagi és alaki jogkövetelménye szerint helyes. Ily okmány teljes bizonyítékú oklevélnek tartathatnék, melyre a jognak veszélyeztetése nélkül azonnal végrehajtást is nyujthatna a törvény.

Ily alakú okmány vázlására és szerkesztésére, melyben főkellék az : hogy abban a törvény összes követelményének adassék kifejezés — képes mindenki, ki a törvényt tudja, ki azt alkalmazni tanulta, ki alkalmas és képesített a jogügyletek fölött alkotott okmányoknál mindjárt a szerkesztésnél a hátsó ajtót jókor betorlaszolni, nehogy a ravaszság utólag győzedelmeskedvén, oly külön modozatú és formájú esetlegességeket vezethessen az őszintén kötött jogügylet felé, mely miatt a legszámosabb esetben a legtisztább ügy kétéssé és bonyodalmassá válik, mely sajnosan tapasztalt eseteknek a jogbizonytalanság a következménye, melyből mint mindannyi károk folyamányai a kevésbé jogtudos peresfeleknél : a jogszolgáltatás iránt mély és veszedelmes gyökeret verő ellenszenv, mely mindannyi elégületlenséget a törvénynek megvetését, és félreismerést von maga után azok iránt, kik bírák, kik ügyvédek.

Ha az eddig mondottak mindannyi a mindennapi életből meritett igazságok, és ha azokat mint olyanokat a tudomány félre nem ismerheti, ugy méltóképen kérdezhetjük : vajjon kikbe fog a laicus honpolgár biztosítékot a tekintetben lenni — azon esetre, ha a törvény aggálytalan

és teljes bizonyosságot tartalmazó okmányra a rögtöni ki-elégítést nyújtja — hogy a kötött jogügylet fölötti okmány oly módon fog szerkesztetni, mint ezt a törvény kívánja? Elvontan tekintve a dolgot, illetőleg e kérdést, az értelmes honpolgár nem fogja a zugírásban lelni e képességet, hanem a bíró és az ügyvédben. A bíró helyes alakú okmányok készítésére, a miatt fog képesítenek tartatni, mert a bíró jogtudos, ki tanulmányai, tudományossága és gyakorlottsága alapján a közakarat vagy a törvényszerű felsőbbség által ezen személyi képességénél fogva beléhelyezett bizalom alapján az igazságszolgáltatásra hivatott. Ő volna az, ki mindegyiknek meggyőződése szerint már jókor elejét venné az előtte létrejött jogművelet fölött kiállítandó okleveleknél azok lehetőségeinek, hogy az okmányban nevezett érdekelteknek meghatározott jogaik és kötelezettségeikből azok teljesítése alkalmával perek ne támadhassanak, vagy ha támadnának is, hogy ezek mint egyszerű perek össze ne bonyolítathassanak. Ezt tenni érdekében is volna a bírónak, mert különben önmagával jönne ellenmondásba. Az ügyvédet a miatt tarthatnók e közreműködése hivatott egyénnek, mert ő mint olyan erkölcsi feladatúl tüzi ki a jogvédést; ő ily közreműködésnél iparkodni fog azon lenni, hogy az általa készített okmány pörre általában nem, de ha mégis okul szolgálna, úgy hogy ez tisztán és világosan tüntesse elő a jog kérdést, nehogy magát a támadt perben compromitalja.

Mindazonáltal ha elvontan a bírót és ügyvédet képesítetteknek tartjuk jogügyletekről helyes okmányok készítésére, úgy még mindig nyitva áll előttünk azon kérdés: vajjon hiteles személyeknek nevezze-e a törvényho-

zás a bírót és az ügyvédet, az az : olyanoknak, kiknek kiállított okleveleikre végrehajtást nyújtson a törvény? E kérdést lehetetlen elvontan eldönteni, hanem felette szükséges, hogy e tekintetbeni nézponjt jogszolgáltatási politika szempontjából fejtegettessék.

II.

Ha a törvényhozás a törvénykezésben — a perrendtartásban — elfogadná az elvet: miszerint oly okmány, mely az abban érdekelteknek akaratait világosan kifejezi, és mely egyébként az anyagi és alaki jog követelménye szerint helyes, rögtöni végrehajtásra képesített, — nézetünk szerint ily törvény a maga nemében igen szabadelvű törvény volna ugyan, de mindazonáltal oly törvény, mely kétélű fegyverként is használtathatnék. A mint egyrészt a közérdekek kielégítése végett a tudomány szempontjából igenis óhajtandó, hogy helyes feltételek fenléte mellett, gyors és olcsó jogszolgáltatás befo-gadtassék, ugy megis csak olyatén módon óhajtjuk azt, hogy a mellett a jog sehogy se veszélyeztessék, hogy ez, a jogbiztonság feláldozásával ne eszközöltessék.

Az okmányok s az okleveleknek, melyekre a törvénykezés elfogadhatná a gyors a feltétlen végrehajtásnak elvét, szükségkép hiteleseknek kell lenniök; hiteleseknek a tekintetben, hogy az okmánybani körülmények — a jogi momentumok — oly személyek által bizonyitassanak, kik szakavatottak s kik különösen hit alatt a törvényhozás részéről csak is oklevelek hí készítésére, azok pontos és helyes kiszolgáltatására vannak hivatva. — Az okmányokbani hitelességnek arra kell vonatkoznia, hogy törvényszerűség

mellett annak tartalma a benn nevezett feleknek valódi akaratjok; hogy a jog és kötelesség felismerésben tévedés fenn nem forgott; hogy benne a jogi és tényi momentumok, az érdekeltek valódi akaratjok szerint kifejezvék; egy szóval ily okmányban már jókor összeállitassék tartalmára nézve ama bizonyíték, mely különben vitás esetben az okmányra vonatkozólag, a per folyama alatt utólag nagy nehezen előhozható.

Ezen magány jogügyletek felett kiállitandó hiteles oklevelek készítésére sem bírót, sem ügyvédet nem hatalmazhat fel a törvényhozás, és pedig azért, mert ez egyenest ellenkeznék a jogszolgáltatási politika elvével.

Ha bíróra — ha bíróságokra — bizná a törvényhozás magányjogügyletek felett készitendő okleveleknek hiteles kiállitását, akkor a bírónak e tevékenysége az ugynevezett — perenkivüli eljáráshoz — volna utasitandó. A peres ügyeken kivüli eljárás pedig olyan, melyet a tudomány sehogy sem hajlandó birói kezekre bizni, és pedig azért nem, mert ezen tevékenység a jogszolgáltatási — a szó legteljesebb értelemben iitélelhozásival — egy és ugyanazon személyben sikeresen nem öszpontositható;*) A bírónak legfonto-

*) A tudomány részéről már rég tisztult azon kérdés, hogy a bíróságokhoz perenkivüli teendők ne utasitassanak, jelesen: hogy a bírák okmányok készítésére ne alkalmaztassanak. A tudomány t. i. azon szempontból indul ki, mikép, ha a bíróságokra bizza a törvény ezen teendőket, hogy a bíró azokat, melyek sokszor rög tön teljesitendők, a jog biztonság igényéhez képest teljesíteni koránt sem képes, ha hogy azért fel nem áldozza tulajdonképi bírói teendőit; azonkivül hogy ilyen hatáskör, a bíró részrehajlatlansága és tekintélyének csorbitásával is karöltve jár. A bíró hajlandó t. i. oly esetben, midőn egy okmány készítésénél becsuszott tévedése által egy folyó perben a fél megkárosittat

sabb, legnemesebb, s ugyszólván legmagasztosabb működése és hivatása az igazságnak a jognak kiderítésében, annak vitás esetbeni felfedezésében s illetőleg annak kimondásában fekszik; a bíró mintegy a törvénynek élő s megtestesült közege; ő az, ki arra van hivatva, hogy a törvény holt betűjének lelket, szellemet adjon; ő az, kinek feladata peres jogkérdésben az igazságot fellelni; ő van hivatva a pereket elintézni! Ha tehát csak a bíraskodás az — igazságszolgáltatás — és nem más feladata és hivatása a bírónak, mely hivatáshoz: mély, alapos és komoly tanulmányozás szükségeltetik, (sőt mi több: mert e hivatás feltételezi azt, nehogy a bíró selejtessé váljék, hogy az alkalmazott bíró a tudomány színvonalán is álljon, hogy a tudományokbani haladással egyenlő lépést tartson, mert csak így fogja tudósságának jelét adhatni) úgy minden kétségen kívüli dolog az, hogy igazságszolgáltatási szempontból sehogy sem helyeselhető, mikép a bíróhoz hatáskörébe nem vágó működések utasíttassanak, és pedig olyanok, melyek nagyobbára alakszerűségekből állanak. A bíró ilyes foglalatosságok teljesítése, ezen tulterhelések miatt kénytelen volna

hatnék, hibáját elsimitandó, nem ép részrehajlatlanul határozni. De függetlenségét is áldozza fel a bíró, ha a felekkel közelebbi érintkezésbe teszi magát, ha azoknak magányviszonyaiba elegyedik; e viszony semmiképen nem növeli a bírónak önállóságát, nem táplálja határozatában az elvont részvétlenséget, az ügy iránti közönyösséget. — Lásd: Gessler Juridische Miscellen I. ö. füzet. Berlin 1810. — Ackermann, Einige Worte über das deutsche Notariatswesen und dessen Reform. Weimar 1827. — Puchta, Gerichtsbarkeit. Erlangen 1824. 249—259. l. — S and l, Niederrheinisches Archiv für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft. I. kötet 321. l. Cöln 1817.

hivatásáról elfelejtkezve — tudománybani haladására nézve — magát elhanyagolni. Ezen jegyzőségi hivatást a bíró csak is a jogszolgáltatás kárával annak hátrányával gyakorolhatná.

De gyakorló ügyvédséggel sem párosítható a — közjegyzőség. A gyakorló ügyvédséggel azért nem, mert ha az ügyvédben egyesítenők a képességet — közhitelű okmányoknak — kiállítását, akkor őt ügyvédi foglalatosságával hoznók ellenmondásba. A hiteles okmányok készítése, annak kiállítása ugyanis feltételezi azt, hogy a hiteles személy, mind azt személyesen véghez vigye, mit aláírásával és pecsétjével hitelesen alkot. Így p. o. szükséges, hogy ingatlanok eladásánál, az eladáshoz tartozó tárgyak összeírásánál, ha szükséges, azok átadásánál jelen legyen; leltárak készítésénél, hogy a tételek beiktatásával személyesen közreműködjék; hogy hagyatéki tárgyalás más személy által ne eszközöltessék; hogy végakaratok, szerződések csak személyes jelenlétükben készítenessenek, stb. Már pedig, ki nem tudja azt, hogy mennyire akadályoztatnak az ügyvédek, ily közvetlen közbejárásoknál ügyvédi teendőik pontos vitele által. Vegyük csak a felelősi értekezéseket, a perbeni tárgyalásokat, utazásokat és egyéb dolgokat. S így jogosan mondhatjuk, hogy ha a közjegyzőség gyakorló ügyvédekre bízánk, a gyakorlat csakhamar kitüntetné, hogy egy valaki lelkiismeretes ügyvéd, de nem helyes vagy hanyag jegyző, és megfordítva. Hát ha még arra is tekintenénk, hogy mily kellemetlen helyzetbe jöhet sokszor az ügyvéd az által, hogy bizonyos ügyeket, melyekre nézve okmányokat kiállított, saját neve alatt mint ügyvéd nem vihet. — Nem

tulzás tehát, ha oda nyilatkozunk, hogy jogszolgáltatási politika szempontjából helyes, ha gyakorló ügyvédekre a közjegyzőség át nem ruháztatik.

A mondottak után az következik, ha egyrészt óhajtva óhajtjuk a pereknek egyszerűsítését, azoknak biztos, gyors és olcsó elintézését, melyre nézve egyik fő és hatalmas tényező oly intézmény, hogy magány ügyletek fölött hiteles, teljes bizonyóságot képző oklevelek kiállíttathassanak, — intézmény, mely közjegyzői intézmény alatt ismeretes; — ugy parancsolt feladata a törvényhozásnak, ily intézményt meghonosítani. De minthogy az előbbiek szerint a közjegyzői teendőket sem bíróra, sem gyakorló ügyvédre ruházni nem lehet, ugy szükséges, hogy erre nézve külön közegek, az előbbiektől különbözők, hit alatt és hiteles pecséttel ellátva, alkalmaztassanak, kik a munkafelosztási elvhez képest, csak oklevelek, hiteles okmányok kiállítására, peres ügyeken kivüli teendők véghezvitelére hivattassanak. Ezek oly országokban, melyekben az alkotmány szerint a bírák választatnak választás, hol pedig a bírák a törvényes felsőbbség által kineveztetnek, kinevezés folytán nyerjék alkalmazásukat, mindazonáltal mindkét esetben azon feltétel mellett, hogy az ezen állomásokra hivatottak — személyi képességekre nézve — minden tekintetben a legszigorúbb képesítési mérv megállapíttassék.

Igaz, hogy ezen jogszolgáltatási politika szempontnak, itt ott számtalan ellenérv útba gördíthető; jelesen pedig az: hogy mi köze a tudománynak egy intézményt meghonosítani akarni valahol, egy országban, melyre eddig szükség nem volt; egy országban, mely népességének,

lakosságának ilyen s amolyan új intézmények nélkül is jól folyt dolga; hogy oly ujitások csak az elvont tudomány-
nak meddő speculatioja, mely gyakorlatilag alkalmazva,
csak rosakat és károkat vonhat maga után, ha pedig
egyebet nem: ugy fő rosz az, hogy ily új intézmény mel-
lett a közvélemény felszólalni soha sem fog,

Nem vagyunk barátai és védői oly intézménynek,
mely a népéletből nem fejlődik, mely mellett a közvé-
lemény fel nem szólal, nem tanácsadói a ráerőszakolás-
nak, az octroyrozásnak! Azért ha a közjegyzőségi intéz-
mény Magyarországoni behozataláról volna is szó, sehogy
sem akarnók ezt olyatén módon eszközölni, hogy ez a tör-
vényhozáson kívül, annak mellőzésével meghonosittassék;
hanem elvként óhajtanók, hogy ez intéz-
mény a jövő codificatio alkalmával a tör-
vénykezési elvek megállapításával egy idő-
ben találja nálunk is törvényszerű módon
megoldását. A törvényhozásnak nincs oka attól tartani,
hogy ezen intézmény — mint új intézmény mellett
— a közvélemény felszólalni nem fog. Adjunk közjegy-
zői intézménynek alkalmat meghonosúlni, s azonnal lát-
ni fogjuk, hogy ezen intézmény nálunk is korszerű, látni
fogjuk azt, hogy befolyással leend anyagi jólétünk
lendülésére, annak fejlesztésére.

Áldásteljesnek mondhatjuk a közjegyzői intézményt,
és azon alapos reménynek is adhatunk kifejezést, hogy
ezen intézmény mellett, ha alkotmányos úton nálunk is
meghonosittatnék — a közvélemény csakhamar tolmá-
csolandná az itt kifejtett nézetet. Ne törjünk pálcát itt Ma-
gyarhonban jelenleg azért a közjegyzői intézmény fölött,

mert e fölött nálunk egy időben a közvélemény ellene nyilatkozott; legyünk higgadtak és komolyak e tekintetben, vizsgáljuk az okokat s fürkészszerűen a körülményeket, melyek alatt s melyek mellett ez intézmény nálunk elnépszerűtlenedett. — A hasznost, a jót, a gyakorlatit, várható jó eredménytől körülvett újítást, a tudomány minden időben és minden körülmények közt új intézmény alakjában ajánlhat; és ép a tudomány az, mely egyedül jogosított, részrehajlatlan kutatásának hasznos eredménye érdekében a közfigyelmet felébresztteni; a tudomány az, mely a tántoríthatlan igazságért harcolni és küzdeni hivatott, ha mindjárt tudja is, hogy törekvése első mozzanataiban talán hajótörésnek is indul.

Ébresszünk rokonszenvet itt a honban a közjegyzői intézmény meghonosítása érdekében, és pedig dacára annak, hogy ez intézmény a régi jó magyar időkben nálunk ismeretlen volt. — Legyünk tekintettel arra, hogy a kor, a fejlődés, a haladásnak vannak jogos igényei, és hogy mostohául bánánk a haladással, ha igényeinek kielégítésére a szükségeseket nem nyújtjuk. A közjegyzőség a fejlődésnek, a haladásnak mintegy hévmérője; ott, hol a népesség szaporodik, hol az anyagi jólét fejlődik, hol a jogügyletek ezek folytán mértani haladásban szaporodnak, ott majdnem nélkülözhetlen a közjegyzőség, s ezzel párosítva korszerű törvénykezési intézmények. Hisz ha a közjegyzőség történetére pillantunk, kétségkívül dolognak tűnik fel ez állításnak valódisága! A rómaiak idejében felleljük már a közjegyzőket és a római birodalom fejlődésével mindinkább emelkedett fontosságuk. De nézzünk körül a jelenben. Nem e látjuk mindenhol azt, mily

jelentőséget adnak az európai álladalmak törvényhozásai a közjegyzőségnek, nem szemléljük-e, mint törekednek ez intézményt mindinkább a tökéletességnek netovábbjára emelni, s hogy fáradoznak a tekintetben, mikép ez intézmény mindinkább azzá legyen, mire a kor, a haladás kiszemelte!

Dicsérőleg kiemelendő az újabb európai törvényhozásnak ama buzgósága, melylyel oda müködik hogy a közjegyzőségi intézménynek a régi időből egyik másik tekintetben avult, jelenleg korszerűtlen momentumjait eltávolítja s helyébe újakat alkot; egész törekvése félreismerhetlenül pedig oda irányúl, közjegyzőket meghonosítani ott, hol ez intézmény még behozva nincsen. De nem is akadunk oly államra, melyben a közvélemény ez intézmény ellen nyilvánult volna, nem törvényhozásra, mely ez intézményt elavult s korszerűtlennek találván, azt megszüntette volna.

III.

A jegyzői intézményt feltaláljuk a rómaiaknál, és pedig már a köztársaság idejében ¹⁾ ²⁾. A jegyzők ³⁾,

¹⁾ A közjegyzőség körül igenis gazdag az irodalom. Jelentékenyebb munkálatok e tekintetben következők: *V o l k m a n n*, Notariatskunst. Leipzig 1689. — *N e h r i n g s*, Manuale notariorum. Francof. 1694. — *S c h l e g e l*, Allzeit fertiger Notar. Leipzig. 1736. — *L e y s e r*, Medit. ad Pand. p. 269: de notariis publicis; p. 270: De instrumento notariorum. — *H o f f m a n n*, Deutsche Rechtspraxis. I-ső rész. 498—500. §§. — III-ik rész. 2268—2271. 2286, 2410. §§. — *C l a p r o t h*, Einleitung in den ordentlichen bürgerlichen Prozess. 3. kiadás. I-ső rész. Göttingen 1795. 10 fejezet 395—415. l. — *H ä b e r l i n*, Repertorium des deutschen Staats und Lehenrechtes. 3. kötet. Leipzig 1793. Lásd: Notarius

mint közjegyzők „scribae“ és „librarii“ megkülönböztettek azon időben a magánírnokoktól, kik „exceptores“ és „notarii“ knak neveztek¹⁾. A köztársaság idejében ezen tágasb értelemben vett nyilvános vagyis közjegyzők a hatóságoknál voltak hivatalnokok, ezektől nyerték alkalmazásaikat s ezektől fizetésöket²⁾; foglalatosságuk a jelenlegi hatósági jegyzőkével azonos volt. — Ámbátor a köztársasági időkre visszamenő csallhatatlan adataink nincsenek, mindazonáltal tévedés nélkül állit-

620—625. l. — G ö n n e r, Grundsätze der juristischen Praxis stb. Bamberg 1797. 142—149. l. — H o m m e l, Deutscher Flavius. 3. kiadás. Bayr. 1775. Lásd: Notarius 526. l. — K u p p e r m a u n, Versuch eines praktischen Handbuches für Notare stb. Leipzig. 1789—1795. 3. közt. — H o m m e l, Vollständige Notariatskunst. Altona 1806. — S w a b e, Summarischer Unterricht für die Hofpfalzgrafen und Notarien. Frankfurt 1780. — Ugyanettől: Kernanleitung zur Notariatskunst. Arnst. 1794. — H ü b n e r, Fragen und Zweifel über Notariatsordnung. Hildesheim 1809. — S e n s b u r g, Über Verwaltung der willkürlichen Gerichtsbarkeit stb. Karlsruhe 1828. — E i c h h o r n, Einleitung in das deutsche Privatrecht. 3. kiadás. Göttingen 1839. 96. §. — L i n d e, Lehrbuch des deutschen gemeinen Civilprozesses. 5. kiadás. Bonn 1838. 140. §. — O e s t e r l e i, Geschichte des deutschen Notariats. Hannover 1842. — II ik rész: Das deutsche Notariat nach den Bestimmungen des gemeinen deutschen Rechtes und mit besonderer Berücksichtigung der in den deutschen Bundesstaaten geltenden Vorschriften. Hannover 1815. — H a g e n, Die Reform des Notariats in den altpreuussischen Provinzen. Stendal 1863. — R ö s s l, Das Notariat. Beitrag zur Geschichte und Kritik des Notariats-Institutes. Nördlingen 1861. — D e l i u s, Das Amt des Notars nach preussischem Recht. Lissa 1864. — H e r m a n n, Anleitung für die Notariatspraxis. Dresden 1861. — F ö l k, Zeitschrift für ausländische Gesetzgebung von Mittemaier. XVI. kötet. 1. lap. — W e i s k e: Rechtslexicon. 7. kötet 363. l. — R o t t e c k, Staatslexicon. 9. kötet 786. l.

²⁾ S p a n g e n b e r g, Die Lehre vom Urkundenbeweis in Bezug auf alle Urkunden. I-ső rész 262. l., — és S p a n g e n b e r g, Juris roman. tabulae. negot. solen. p. 41.

³⁾ L. 18. §. 17. D. de numeribus. L. 4. Cod. de appellat.

¹⁾ L. I. §. 6. I. 13. D. de extraord. cognit.

²⁾ H e r g o t t, de scribis veter. Graec. Roman. et Germ. Viteb. 1668.

hatjuk, hogy ezen nyilvános jegyzők, kik tulajdonképen hatósági jegyzők voltak, oly értelembeni okmányok készítésével, minőket jelenleg — ott, hol a közjegyzőség létezik — a közjegyzők készítenek, nem foglalkoztak; mert fontos jogügyek körüli okmányok azon időben tekintélyesebb jogászok által készítettettek ¹⁾. A császárok idejében szaporodott a közjegyzők száma, s tekintélyök nőtőn nőtt. — Ezen időszakba esik azon észlelés is, hogy a császári irodákban titkos jegyzők alkalmaztattak, kik egy magister scriniorum felvigyázata alatt állván, titkos hivatali ügyek elintézésére fordítottak ²⁾. Annyi bizonyos, hogy az udvarnál és a hivatalokban alkalmazott jegyzők és irnokok bizonyos tekintetben külön álló kart, — mintegy testületet képeztek ³⁾, kiktől a szó szorosabb értelemben vett akkori közjegyzők, — kik a jelenkori nyilvános jegyzők foglalatosságaik teljesítésére hivattak — megkülönböztettek ⁴⁾.

A császári és hatósági jegyzők ellentétében, a szorosabb értelembeni közjegyzők: „tabellio”-nak neveztettek ⁵⁾. A tabellio régi Rómában tartozkodván, vásári irnokok voltak. — Feladatuk volt: vásárokon

¹⁾ Spangenberg, Die Lehre vom Urkundenbeweis. 263. l.

²⁾ Spangenberg, Juris roman. tab. p. 42.

³⁾ Lydus, de magistratibus populi romani. Paris 1812.

⁴⁾ Bethman-Hollweg, Handbuch des Civilprozesses. I-ső kötet. 206. l.

⁵⁾ L. 9. §. 4. D. de poenis. Ezek tabelliones forenses, personae publicae kinek is neveztettek. — Mühlentuch, doctrina pandectarum. Hall. 1830. I kötet. 103. 148. §§. — Heffter, System des römischen und deutschen Civilprozessrechtes. Bonn 1843. 74 l.

leveleket és egyéb okmányokat készíteni, iratokat, melyek tulajdonképen vásári ügyekre vonatkoztak¹⁾; mindazonáltal később kiterjeszkedett működésök, mert ők idők folytán a hatóságok és bíróságoknál beadandó irományok szerkesztésével is foglalkoztak. Ezen tabelliok egy Diocletiani rendelet által kellőleg szabályoztattak, mely rendelet számukra dijszabályzatot is tartalmazott, és megtiltá egyszersmind a Decurioknak, ezentúl a tabelliok ekkép biztosított foglalatosságaikba vegyülni, tolakodásaik által őket megkárosítani. Ezen császári rendelet által állásukban biztosittatván a tabelliok, annyira megszorodtak, hogy egy „primicerus“ — elnöknek — vezetése alatt Rómában egy külön kart, testületet képeztek²⁾.

A római törvényhozás azontúl sem viseltetett közönyösséggel a tabelliok testülete irányában; bizonyítékúl szolgálhat e tekintetben azon törvényes intézkedés: miszerint a törvény a magistratusokra bizta a jegyzőknek kinevezését, sőt mi több, felhatalmazá őket, hogy érdemetlen tagot kizárhassanak a testületből³⁾. Ilyen garantiák mellett igazolható az, hogy a tabelliok más mindenféle okmányok szerkesztésére is nyertek mindinkább szabadalmat. Ezen kiterjedt hatáskörük szükségessé tevé másrészt a törvényhozásban azon tekintetbeni intézkedést, hogy határozottassék meg, vajjon: mely a tabelliok által szerkesztett okmányoknak fog a törvény teljes

¹⁾ Novell. 44. cap. I. 2. §.

²⁾ Savigny. Geschichte des römischen Rechtes. I. kötet. 148—149. 304. l.

³⁾ Novell 44. c. I.

bizonyító erőt tulajdonítani? Ezen óhajtott szükséglet ki-
elégitésére nézve azt találjuk, hogy a törvényhozás az ak-
kori szokást emelte törvénynyé, úgy határozván: misze-
rint oly okmány, mely, ha az érdekelt fél irni nem tud,
öt, ha pedig irni tud, három tanú előtt kiállított teljes
hitelű oklevél ¹⁾, feltételezve azt, hogy az oklevél a jegy-
ző által aláíratott és kellőleg kelteztetett. — A császárok
idejében a „tabellio k“ mellett „tabulariusok“ ²⁾
is találhatnának. — Tabuláriusoknak nevezettek azon vá-
rosi hivatalnokok, kik az okmánytár kezelésével és a
városi háztartási ügyek vezetésével voltak megbízva; úgy
látszik, hogy ezek is jogositottak hiteles okmányok ki-
szolgáltatására, mindazonáltal ezek részéről kiállított ok-
mányok megszorított minőségűek voltak ³⁾. Különben
előfordul az is, hogy egyes okmányokon tabellio k és
tabuláriusok egymás mellett találhatnának, s igen valószínű,
hogy később e két kifejezés egyértelműnek vétetett ⁴⁾.

A frank királyok alatt nagy részben utánoztattak e
tekintetben a római intézmények. Ugyanis a császári ka-
binetben oly hivatalnokok alkalmaztattak, kik csak ok-
mányok szerkesztése s azok ellenjegyzésére hivattak;
ezek hol „cancellarii“, és felváltva „notarii“ knak
nevezettek ⁵⁾, kik közt az „archinotarius“ mint
„summus notarius“ a legjelentékenyebb vala, s
úgy látszik, hogy ezt megkülönböztetés, s illetőleg kitün-

¹⁾ P a u l u s recept. sent. V. 25. 6. §. — Novell. 73. cap. 5. 8.

²⁾ Bethman-Hollveg. 194. 210. l.

³⁾ L. 27. Cod. de fidej. — L. 22. Cod. de jure delib.

⁴⁾ Novell. 44.

⁵⁾ H e i n e c c i, elementa juris germani. Hal. 1737. T. II. 427—428. l.

tés végett „cancellarius“ névvel illették. ¹⁾ Ezen jegyzők eleinte a királytól ²⁾ később meghatalmazásából a „comes palatinus“ által bizonyos fentartott és gyakorlatban volt formában ³⁾ nyerték kinevezésüket. ⁴⁾ Ilyféle jegyzőket alkalmazásban tartottak a pápák, ⁵⁾ sőt mi több, a püspökök, tekintélyesebb világi főurak, de még monostorok is. ⁶⁾

A jegyzőknek jogi jelentőségük leginkább kitűnik az Olaszországi középkori szabványok — statutumokból. Ezekből kiderül az, mikép a jegyzők hitelesen csak „regali“ vagy „papali“ auctoritate járhattak el, hogy a jegyzők egyes városokban egy elnöknek vezetése alatt ⁷⁾ testületet képeztek, hogy kiművelésökre külön tanodák ⁸⁾ s eljárásaikra meghatározott rendszabályok voltak; ⁹⁾ hogy hiteles végrendeleteket és okmányokat kiállíthattak, ¹⁰⁾ egy, számukra meghatározott díjszabályzat sze-

¹⁾ Neues Lehrgebände der Diplomatik. VII. r. 167. l.

²⁾ Haeb erlin, Handbuch des deutschen Staatsrechtes. Berlin 1797. I. K. 455. l.

³⁾ IV. Károly idejéből található ily kinevezési mintázat: M o s e r, Reichsstaatsrecht V. r. 411. l. — P ü t t e r, Institutiones juris publ. german. VI. kiadás. Götting. 137—138. §§. — M a j e r, deutsches weltliches Staatsrecht. III. k.

⁴⁾ Kitűnik az egy 803. capitularéból. Lásd: G e o r g i s c h, corpus juris germanici antiqui. Hal. 1738. 1245, 1256, 1556. l.

⁵⁾ L a u r i e r e, Glossaire II. 150. l. és M a b i l l o n, de re diplomatica 126. l.

⁶⁾ Neues Lehrgebände der Diplomatik. VII. r. 173.

⁷⁾ Turini Statutum, Monum. le hist. patriae. II. 603.—Casali Statutum Ugyanabba 956. l.

⁸⁾ B r i e g l e h, Über exemtorische Urkunden. I. 31. l.

⁹⁾ I r n e r i u s irta össze a tabelliok formamintakat. S a v i g n y. Geschichte des römischen Rechtes. IV. 58, l.

¹⁰⁾ Az 1306-ki nizzai statutum. Monum. hist. patriae. II. 51. 146. 153. l.

rint; ¹⁾ végül, hogy testületi tagnak csak az vétetett fel, ki a jegyzői tanfolyamok bevégezése után, ügyességének és tudományosságának nyilvános jelét adta. — A tabelliok ezen időben mintegy *judex chartularius*oknak tekintettek, mert ha ők egy adósságlevélben a tartozásnak valódiságát bizonyíták, úgy a tartozás nem teljesítése esetére ily okmányra rögtöni végrehajtást nyert a hitelező.

Franciaországban a jegyzők működésének első jelensége a középkorra esik. ²⁾ Szép Fülöp volt az első, ki törvényt bocsátott közre, ³⁾ melyben a Seigneur-eknek megtiltá a jegyzőknek kirendelését, meghatározván abban azt, hogy teljes hitelű oklevelet csak oly jegyző jogosított kiállítani, ki a Chatelet előtt mint jegyző feleskettetik. Ezen kormányi jegyzőkön kívül voltak Franciaországban a német császár, a pápa és püspökök által felállított jegyzők is, ⁴⁾ és úgy látszik, hogy ezek világi ügyekre vonatkozó okmányok készítésébe is avatkoztak; mert VIII. Károly közrebocsátott egy rendeletet, melyben e papi jegyzőknek szigorúan tilalmaztatott világi ügyekről okmányok készítése, megengedtetvén a mellett nekik az, hogy egyházi ügyek felett, közhitelű okleveleket kiállithatnak. A francia törvényhozás hasonlólag mint az olasz azon nézetből indul ki, hogy a jegyző „*juge ordinaire*“, ki ha „*praeceptum*“jával“ okleveleket kiállit, hogy ezekre a jognak veszélyeztetése nélkül rögtön végrehajtás nyujtat-

¹⁾ Monum. hist. patriae. II. 97—145. l. Nizzai statutum 1306. évből.

²⁾ Lauriere, Glossaire du droit français. II. 156. l.

³⁾ 1300 és 1307. évben.

⁴⁾ Pontanus, sur la coutume de Blois. I. 150. l.

hatik. ¹⁾ A mellett félreismerhetlen a francia törvényhozásnak buzgótsága, mellyel a jegyzőségben felmerült hiányokat eltávolítá, külön-külön kibocsátott rendeletek által. ²⁾

A német császárok nem kevésbé felismerték a jegyzői intézmények fontosságát. Bizonyosságul szolgálhat az, miszerint a császárok fentartották magoknak a jegyzőknek kinevezését, azoknak alkalmazását. Mindazonáltal a császároknak a jegyzőségre vonatkozó legjobb szándokuk hajótörést szenvedett a világi főurak azon ármányos cselekvényök által, hogy ők saját alkalmazott magányhivatalnokaiknak ugyanoly hatáskört adtak, mint a császár a jegyzőknek, ³⁾ anélkül azonban, hogy azok alkalmazásánál személyi képességekre különös figyelmet fordítottak volna. Ez az állapot természetesen számtalan panaszra, és kimondhatatlan elégtelenségre adott okot; míg I. Miksa császár e bajon orvoslandó 1512. évben közrebocsátott egy rendeletet, melylyel a közjegyzőség alaposan rendeztetett. ⁴⁾ Ezen Miksai jegyzői rendtartásnak fő-fő-célja vala a jegyzőséget szabályozni, s tartalma következő volt: meghatároztatott, hogy jegyző csak az lehet, ki a jegyzőségre vonatkozó tanulmányokat elvégezte ⁵⁾ és bevégezett tanulmányai után helyes vizsgálatokat

¹⁾ Briegleb, Über executorische Urkunden. I. k. 283. l.

²⁾ Merlin, Repertoire VIII. kötet 618—619. l.

³⁾ Ludwig, Erläuterungen der gold. Bulle. II. r. 29. fej. 3. §. 1291. l.

⁴⁾ Senkenberg, Neue und vollständige Sammlung der Reichsabschiede. Frankfurt 1747. II. r. 151—166. l.— Stark, Maximilianische Notariatsordnung. Frankfurt 1799. — Gerstlacher, Handbuch der deutschen Reichsgesetze, mit dem möglich echtem Text, in systematischer Ordnung. Stuttgart 1794. X. kötet. 1922. l.

⁵⁾ Németországban Olaszország mintájára külön. ily iskolák nyitattak

tett. ¹⁾ Kötelességül tétetett a jegyzőknek a jegyzői rendtartás szabályait, valamint a díjrendszabályt megtartani. Ily és hason irányú rendszabályoknak kibocsátása annyival is inkább szükségeltetett, mert a világi főurak még mindig dacolván a császári törvényekkel, hivatalnokaik személyében, oly egyéneket alkalmaztak jegyzőségi teendők véghezvitelére, kik ahhoz általában nem értettek, s történt, hogy egy időben, egy mészáros nyert ily jegyzői állomást. Ezen botrányt okozó eset folytán létrejött Németországban az 1721-ki febr. 19-én kelt, a jegyzőségre vonatkozó ama rendszabály, mely szerint: nyilvános jegyzőnek csak oly egyén neveztetetett, ki valamelyik német egyetem jogi karán a jogtanulmányokat sikerteljesen bevégzette. Ezen kinevezett jegyzők egy különös kormányjegyzékbe iktattattak, és csak ezek tekintettek tulajdonképi köz-nyilvános jegyzőknek, s csak az ezek által kiállított okmányok élvezték a törvénynek óltalmát, illetőleg a törvény által biztosított szabadalmat.

IV.

A közjegyzőségi intézmény korszerű gyors fejlődésére leghathatósabb befolyást gyakorolt a francia forradalom; ez az intézmény fejlődésére nézve forduló korszakot képez. Már az 1791-ik évi szept. 29-én kelt törvény

¹⁾ G ö s c h e n, Vorlesungen über das gemeine Civilrecht. Göttingen 1839. 3. k. 148. l. — S e l l, Versuche im Gebiete des Civilrechts. Göttingen 1833. I. r. — L i n d e, Beitrag zur Lehre vom Zeugenbeweise. Zeitschrift für Civilrecht und Prozess. Giessen 1828. I. k. 291. l. — W i l l i c h, Die kurbraunschweigischen Landesgesetze. Göttingen 1781. II. r. 833. l.

megszünteté eddigelé a királyi és egyéb jegyzők közti különbséget, helyébe léptetvén a „notaire public“-ot.

A francia törvényhozás a köztársaság idejében nagy buzgóságot tanusított a közjegyzőségi intézmény fejlesztése érdekében, tanusítják ezt az e tekintetben közrebocsájtott törvényes rendszabályok. Legjelentékenyebb e tekintetben a köztársaság tizenegyedik évében, ventose 25-én (márc. 15.) közrebocsátott törvény. ¹⁾

Ezen törvény szerint a jegyzők a kormány által kinevezett hivatalnokok, kik azon okmányok szerkesztésére hivattatnak, melyeket a törvény határozottan nyilvános okleveleknek mond, és melyek magány felek szabad akarattal folytán — magány ügyek felett — nyilvános oklevelek alakjában kiállítani kívántatnak. Ők hivatvák az okmányoknak keltét hitelesíteni; az előttök kötött okmányokat őrizni; azokból másolatokat kiszolgáltatni. Az akkép kiállított okmány hitelességéhez megkivántatik, hogy azt a jegyző és két tanú, vagy két jegyző aláírja. A jegyző köteles azon helyen lakni, melyre kineveztetik; illetékessége pedig csak a kinevezési okmányban meghatározott területre szorítkozik. A jegyző által törvényszabta módon készített oklevél teljes hitelű, — közoklevél, — melyre egész Franciaországban feltétlenül a végrehajtás eszközöltetik. A kiállított eredeti oklevél a jegyző által gondosan őrzendő, melyet csak a törvényben meghatározott esetekben, birói ítélet folytán tartozik kiadni; ezekről másolatok csak az oklevélben nevezett és érdekelt feleknek kiszolgáltatandók; más

¹⁾ M e r l i n, Repertoire VIII. k. 622. l. — Mittermaier f. i. m. 789 l.

valakinek pedig csak az illetékes törvényszék elnöke részéről kiadott egyenes meghatalmazás folytán. — A közjegyző jogosított az általa kiállított és az előtte hitelesített okmányokról kiadványokat adni, melyek ítélet alakuak, s melyekre ép úgy mint birói ítéletre a kielégítési végrehajtás foganatosittatik. Kötelessége továbbá a jegyzőnek, az előtte kötött jogselekvényről okmányokat keltőktől számitva tiz nap alatt a nyilvános lajstromokba bejegyeztetni, és ezen idő alatt egyszersmind az azért járó lajstromozási illetéket lefizetni. — A jegyző személyi képessége tekintetéből megkivánja a törvény: korra nézve a huszonötödik évet; s egyéb képességére: hogy hat évig mint cleric egy gyakorló jegyzőnél gyakorlatban lett légyen. A jegyzőt a forradalom első idejében az első consul, később a császár nevezte ki az állomásra életfogytiglan, mely állomástól a törvényben meghatározott esetekben, csak jogérvényes birói ítélet következtében mozdíthatatik el.

Következő jogügyleteknél határozottan megkivánja a törvény a jegyzői okmányokat: ajándékozások, házassági szerződések, házassági jóváhagyás ¹⁾, nyilvános végrendeleteknél ²⁾. — Egyéb jogügyleteknél a felek akaratjuktól függ, jegyzőt használni vagy nem használni. Vannak mindazonáltal a törvényben néhány ügyek megnevezve, melyeknek végleges elintézésénél jegyzői közbejárás megkivántatik: u. m. házassági elválás ³⁾, leltár ké-

¹⁾ Code civil : 931. 933. 1035. 1394. 1396. art.

²⁾ Code civil : 971. art. megkivánja, hogy ily végrendelet két jegyző és két tanú, vagy egy jegyző és négy tanú előtt készíttessék.

³⁾ Code civil : 284--286 art.

szítés ¹⁾, birói osztályzás ²⁾. Különbén az egész peren kívüli eljárás a közjegyzők hatásköréhez tartozik.

E törvény kiegészítését nyerte a köztársaság tizenkettedik évében, nivose 2-án (dec. 22.), a jegyzői kamarákat szervező rendelet által. Ezen rendelet szerint a jegyzői kamarának hatásköre következőkben határoztatik meg: a jegyzői kamara arra van hivatva, hogy a jegyzők felett a fegyelmet gyakorolja; a köztük támadt viszályokat elintézzze; a jegyzők ellen magányfelek részéről tett panaszok folytán a fél és jegyző közti viszályban közbejárjon; felszólítások folytán szakvéleményt adjon, hogy kerületében jegyzőit helyettesíttesse. — A kamara választás következtében bizonyos meghatározott számú jegyzőkből alakul. Fegyelmi hatásköréhez tartozik: a rendre utasítás, roszalás, feddés, a jegyzőktől a kamarábani szavazatjognak megvonása, és a jegyzőnek a jegyzőségéli felfüggesztése. — A jegyző mint államhivatalnok azonkívül még különösen az államügyész és a bíróságok őrszeme alá van helyezve. ³⁾

Fenebb mondók, hogy a jegyzői rendszabály a jegyzői okmány érvényességéhez: a jegyzőnek két tanúvali, vagy két jegyzőnek az okmányoni aláírását követeli. A gyakorlat ezen szabályra nézve engedékenyebb lett, de ezen engedékenység közbe-közbe a jognak nem csekély veszélyeztetésével volt összekötve. Még egy része a törvényszékeknek — t. i. az engedékenyek — oly jegy-

¹⁾ Code civil: 276. 279. 451. 600. 626. 769. 813 art.; Code de procédure 935. art.

²⁾ Code civil: 828 art.

³⁾ C a r n o t de la discipline judiciaire. 77—99. 1,

zói okmányokat is tekintettek közhitelűeknek, melyeken a tanúk vagy a második jegyzőnek aláírása hiányzott, az alatt a szigorú törvényszékek ily okmánynak közhitelű érvényt nem adtak. Ezen némely törvényszékek által gyakorlott törvényszerű eljárás, nem csekély aggodalmat szült azokban, kiknek kötött jogügyleteik felett a törvényszerű formától eltérő, azaz hiányos okmányuk volt. Ezen viszonyok közt az aggodalom és a félelem oly fokra szökött, hogy a nép ezen a közjegyzők által elkövetett szabályellenességek miatt, melyek mindannyi bajok és károkat szültek, orvoslást kért a törvényhozástól. A törvényhozás e panaszok orvoslására módot talált az 1843-ki június 8-áról kibocsátott rendelet által, mely vigaszt nyújtott a múltra és erélyes szabályt a jövőre nézve, azt határozván: hogy oly közjegyzői okmány, mely a köztársaság 11-ik éve marc. 15-től keltezve „a tanúkat vagy a második közjegyzőnek aláírását nélkülözi, nem érvénytelen;“ mindazonáltal a jövőre nézve szabály: hogy élők valamint házastársak közti, a házasság fenléte alatti ajándékozások; az ajándék vagy végrendeletek visszavonása, a természetes gyermekeknek elismerése, vagy az arra vonatkozó meghatalmazások tekintetéből készített jegyzői okmányok, azok érvénytelenségöknek fenyegetése mellett „két jegyző, vagy egy jegyző és két tanú jelenlétében kiállítandók.“

Ezek a jegyzőségre vonatkozó, s itt csak fővonásban összeállított régibb törvények, igen csekély módosítással jelenleg is szabályul szolgálnak a francia közjegyzőségnek.

A francia közjegyző — ki hivatalát érti, ki a törvényt kellőleg tanulta és helyesen alkalmazni tudja, ki a félnek rögtön kezére járni és helyes tanácsával teljesen kielégíteni képes, ki kerülete lakosságában jeles magatartása, józansága, tapintatteljes eljárásával — önmaga irányában a bizalmat felébreszteni tudja, — jótékonyan működik kerületében, — és csak a körülmények és viszonyok tökéletes félreismerése következtében törhet valaki pálcát az egész francia jegyzőségi intézmény fölött. Ott a jegyző a félnek legőszintébb tanácsadója ; ő az, ki a jogügylet felett készitendő okmánynál jókor elejét veszi minden gondolható viszályoknak ; legjelentékenyebb közbenjárása pedig mutatkozik a hagyatéki tárgyalásoknál. Itt megint a közjegyző az, ki a hagyaték felosztásánál sokszor a legkeserűbb ellenszenvtől áthatott, és egymásnak ellenálló felek közt, — szívélyes közreműködése, értelmes felvilágosítása és tapiutatos eljárása folytán — a békés viszonyt előidézi ; ki hason eljárás által rokonok közt ily esetben a legbarátságosabb viszonyt fentartja és táplálja, elfojtván csirájában a hagyatékban osztozó rokonokban a hajlamot az örökségért pereskedni ; ő az, ki az életnek legszebb és legdrágább élvezetét, — a barátságos viszonyt — ismerősök, ismeretlenek és rokonok közt fentartani, az ellenséges indulatot pedig gyériteni s eltávolítani tudja.

Ha a francia törvényhozásnak a közjegyzőségre vonatkozó szervező törvényei korszakot is képeznek a közjegyzőségi intézmény történetében ; korszakot, amennyiben az 1791-ik év előtt a régi, s utána az új korszakot méltán és jogosan megkülönböztethetjük ; ugy dacára an-

nak nyitva áll a tudománynak másrészt a francia jegyzőségi intézmény szervezésére vonatkozó egyes törvényes momentumokat lírálat alá is venni, és pedig annyival is inkább, mert ezen intézményben idő folytán egy pár árnyoldal is mutatkozott, melyekre figyelmünket irányozni már e tekintetben, s azért is korszerű, nehogy a közjegyzői intézmény befogadásával másutt, ezek észrevétel nélkül meghonosittassanak.

A francia közjegyzőségi intézmény, dacára működése jeles eredményének, lényegében néhány jelentékeny hiányokat tartalmaz, u. m.:

I. Hogy a közjegyző a lajstromozási díjért kezeskedni tartozik, illetőleg, hogy azt 10 nap alatt fizetni köteles.

II. Hogy a közjegyzőség elnyerésére végzett elméleti jogtudományok nem kívánthatnak; hanem hogy elégséges, ha a jegyzőjelölt hat évig mint cleric gyakornokoskodott.

III. Hogy a jegyzői állomás a jegyzőségnek némi cégi szerkezeténél fogva, — majdnem személyes jog és elidegeníthető tulajdon

IV. Hogy a közjegyző egyszersmind államhivatalnok.

Ad I. Említők, hogy a francia törvény kötelességül teszi a közjegyzőnek, az előtte kötött jogügyletekről kiállított okmányokat, keltőktől számítva 10 nap alatt a nyilvános lajstromokba iktatni, s azért egyszersmind az

érette járó — felette nagy — lajstromozási illetéket lefizetni.

Ezen rendszabály által a jegyző és a fél közti jó és barátságos viszony sokszor megtöretik; a fél és jegyző közt szilárdult bizalom lazittatik; sőt ahhoz nem értő egyének előtt, az egész jegyzői intézmény irányában közbe közbe félreismerés tápláltatik. Nem ritka t i az eset, hogy a fél a jegyzőnek, a jogcselekvény alkotása után, a lajstromozási illetéket ki nem fizeti, vagy kifizetni nem tudja. E miatt kénytelen a jegyző a lajstromozási dijt vagy a magáéból előlegezni, vagy annak lefizetése végett költséges, drága pénzeket kölcsön venni; vagy pedig rövid idő mulva, a már lefizetett lajstromozási dijt, saját felén a törvény szigorával megkeresni. Az első és második esetben sokalja utóbb a fél az előlegért követelt nagy költségeket; a harmadik esetben pedig egyenest félreismeri a jegyzőnek helyzetét, mi által a jegyzői intézmény iránti tisztelet és rokonszenv nem csekély mértékben csökken. A fél, ki a törvénykezési eljáráshoz nem ért, és a közjegyzői rendszabályokat nem tudja, t. i. azon véleményü, hogy a közjegyző e követelését tisztán jutalmazási dijt fejében követeli, nem ismervén a pénzkölcsönvételnek nehézségét; sem nem a jegyző részéről teendő előlegezéseknek mennyiségét s avval összeköttetésben álló pénzügyi operatiókat; sem az azokkal karöltve járó mindenféle kockáztatásokat. A francia közjegyző, ki roppant lajstromozási díjakat előlegezni tartozik, kénytelen, nehogy jegyzői gyakorlata csökkenjen, vagy egyébként pénzzavarba jőjön, mindenféle pénzüzerkedési ügyekkel is foglalkozni, mit különben köny-

nyen is tehet, mert a tőkepénzesek nagyon is jól tudják, hogy a jegyző a pénztőkéket gyümölcsözően elhelyezni tudja; mindazonáltal a veszélyt, mely mégis ily pénzkölcsönzésekkel s előlegezésekkel össze van kötve, a jegyző viselni tartozik.

Ad II. Az, hogy a közjegyzőség elnyerésére Franciaországban végzett jogtudomány nem kivántatik valóban nagy hézag a jegyzői rendszabályokban; mert ez a jegyző tulajdonképi véghivatásával egyenes ellentmondásban van. A jegyző arra van hivatva t. i. hogy mindenféle jogviszályoknak jókor elejét vegye; hogy a jogot kellőleg megállapítsa; hogy a törvény minden rendszabályát szemmel tartsa, ide értve természetesen az anyagi jognak szabványait is. Már pedig ez teljes ellenmondás. Hogy lehet valaki jogszabályzó, hogy legyen minden tekintetben és minden gondolható jogcselekvényekre nézve jogi tanácsadó, ki a jogot, ki a törvényt kellőleg s alaposan nem tanulta! ¹⁾ Ha vannak, és ha találtak is oly egyének, — mint mindanyi kivételek — kik anélkül, hogy magasabb tanintézetekben végezték jogtanulmányaikat, magánszorgalomból alapos jogtudományt el is sajátítanak, azért mégis veszedelmes egy országra nézve azon törvény, mely ily ritka kivételekre tekintettel, abból szabályt képez. A gyakorlat képesíthet valakit ugyan gyakorlati fogásokra, de sohasem pótolhatja az elméleti tudományt, azt nélkülözhetővé nem teheti! S azon törvényhozás, mely belenyugszik abba, hogy végzett jogtudományok nélkül ily állomásra is vergődhetik valaki, mint Franciaországban a

¹⁾ D'E y r a n d, de l'administration de la justice. Paris 1825. III. kötet 224. l.

jegyző, az saját kiszemeltjének ad anyiban szegénységi bizonyítványt, menyiben egész teendőjét és foglalatosságát gépiesnek tartja, mi által tudósok előtt az ily állomásra hivatott egyén tekintélye tagadhatatlanul csökken.

Ad III. Nem kevésbé káros, sőt mondhatjuk veszedelmes a francia jegyzőségi intézményben azon momentum, — mely a gyakorlatból fejlődött, hogy a jegyzőség, — a jegyzői állomás — jegyzőnek mintegy személyes joga, elidegeníthető tulajdona. Jegyzőségért t. i. csak az folyamodhatik a kormányhoz, ki kimutatni képes, hogy egy nyugalomba lépő jegyzőnek jegyzői irodáját átvette. Ilyen jegyzői iroda Párisban, hol három és négyszázezer, kisebb városokban vagy községekben, husz és harmincezer frankba kerül. Ebből az következik, hogy jegyzőségre inkább a pénz, sem mint az értelmesség vezet! A gazdag s talán kevésbé értelmes jegyzőjelölt ott fog le telepedhetni, hova pénze neki utat nyit; — az értelmes, de vagyontalan jelölt önállóságra soha, vagy csak akkor fog vergődhetni, ha gazdagon megnősül, vagy ha egy gyakorló jegyzőnek leányát, vagy egy elhunyt jegyzőnek hátramaradt özvegyét, — kivel egyszersmind a jegyzői irodát is nyeri, — nőül vesz. — A jegyzői szervezetnek e cégi momentumjából egyenlőtlen koruak közti házasságok és oly összekelések származnak, melyekre korántsem a szerelem, hanem igen számos esetben, tisztán anyagi érdek vezérel, mely körülmény és viszonynak sajnos oldalát a társadalom mindinkább érezni s tapasztalni kénytelen. A jegyzőségnek e szerzési módja azonkívül ugyancsak maga után vonja még azt is, hogy egyik másik jegyző a költségesen szerzett állomásából minél nagyobb hasznot

és nyereséget szerezni törekszik, s így akarva, nem akarva különféle pénzügyi speculatiókba elegyedik; oly foglalatosságokba, melyek állásával össze nem férnek.

Ezen mintegy szükségből üzött és ugyszólván a viszonyok által parancsolt mellékfoglalatosságok végett, a jegyzők iránti bizalom nem csekély csorbát szenved. E bajon nem is orvosol semmit maga a jegyzői kamara, mert e szabálytalanságnak főoka a jegyzői rendtartásban fekszik ¹⁾, mely a jegyzőt a lajstromozási illetékek mintegy előlegezőjének jelöli ki, mely a jegyzőséget cégi, kastalakban szervezi; másrészt az önérdek se vezérli a kamarát a közjegyzőségnek e kiáltó hiányát felderíteni, annak eltávolítása ellen a törvényhozásnál kezdeményt gyakorolni. A jegyzői kamarának e tekintetbeni, és hasonlólag a fegyelem tekintetéből anyira roszalandó engedékenysége mindazonáltal a jogbátorságnak nagyobb mértékbeni veszélyeztetésével párosítva nincsen; mert a közjegyző egyszersmind államhivatalnok, s mint olyan a kamarának felőrködésén kívül, még az államügyésznek és a bíróságoknak különös örszeme alatt áll.

Ad IV. A közjegyző államhivatalnok. Igaz, hogy a közjegyző életfogytiglan neveztetik ki állomására, (s mi

¹⁾ A francia újabb törvényhozásnak azon iránybani buzgósága — hogy a közjegyzők jegyzői foglalatosságokkal homlok egyenest ellenkező, pénzüzérkedési vállalatoktól elvonattassanak — félreismerhetetlen. Tanúságot tesz erről az 1843-ki január 3-áról kelt törvény. E törvény szerint a különbeni szigorú büntetésnek fenyegetése mellett megtiltatik a közjegyzőknek: akár személyesen, akár personnes interposées által közvetlenül vagy közvetve tőzsdei nyereszkedésbe elegyedni; hajhászi ügyekkel, kereskedelmi vagy iparvállalatok, pénzügyek kezelésével foglalkozni; részvevőként részt venni oly ügyekben, melynek létrejötténél önmaga mint jegyző közbejárt; reájok bizott pénzeket saját nevök alatt kikölcsönözni.

több, hogy ő irodáját másra átruházhatja), melytől csak bírói ítélet következtében mozdíthatatik el; mindazonáltal azon helyzet, hogy a jegyző mint államhivatalnok az államügyésznek és a törvényszékeknek különös őrszeme alá van rendelve, az a jegyzőt sok tekintetben kormány közlegévé teszi. A jegyző elveszti ezáltal a törvényszékek irányábani függetlenségét, sőt önállósága is teljesen fel van áldozva. — Más részről félreismerhetlen, hogy a régebbi francia törvény szántszándékosan szabta meg a jegyzőknek ezen ellenőrzést, sőt azon időben, midőn a jegyzői intézmény életre került, ez talán szükséges is volt; mert a jegyzők kezökbe egyszerre lefektetett a peresügyeken kívüli eljárással az egész végrehajtási eljárás is, melyet minden garantiák nélkül, ezen új szervezett intézmény közegeire bízni akkoriban nem lehetett.

Ha a jegyzőségi intézmény Franciaországban szigorral párosított szabadelvűbb szervezést nyerne, akkor eltávolíthatnának mindazon hiányok, melyek jelenleg a francia jegyzőségi intézményben mint mindanyi árnyoldalak feltűnnek. A jegyzőség cégi tulajdonságának végképi eltávolítása, magában véve is már megbecsülhetetlen vívmány volna szabadelvűbb jegyzői szabványok alkotására; mert ezáltal erélyesebb módon működhetnék a jegyzői kamara, sőt azon esetre lehetséges volna, eddig az államügyész és a törvényszékekre ruházott ellenőrködést, és jelenen az államügyész jogát, a jegyzőt jegyzői teendőjeért vád alá helyezni, a jegyzői kamarára bízni, miáltal a jegyzők a törvényszékek irányábani függetlensége és önállósága, minden tekintetben biztosíthatnák.

V.

A közjegyzőségre vonatkozó korszerű szabályok termékeny földet találtak Németországon is.

P o r o s z o r s z á g b a n ugyanis bejárást talált a jegyzőségi intézmények újjászervezési eszméje a múlt század végén, a rendszeres törvénykezési eljárás meghonosításával, mert akkor a törvényszékek mellett jegyzői testületek is találtak alkalmazást. ¹⁾ A porosz rajnamelléki tartományokban e tartományrészek bekebelezése alkalmával érvényben találtatott egész terjedelmében a francia közjegyzőségi intézmény, melyet a porosz törvényhozás akkoriiban korszerűleg módosított.

Az 1822-ik évi ápril 22-én kelt törvény a francia közjegyzőségi intézményt ugyanis következőleg szabályozta:

Azon törvényszéki kerületekben, melyekben békebírák vannak, a jegyzők száma ötben állapittatik meg. Jegyző csak oly huszonöt éves férfi lehet, ki három évi jogtanulmányozás után sikerteljesen kiállotta az elméleti vizsgálato-

¹⁾ R a h m b o h r. Über die Organisation des Advokatenstandes. Hannover 1861. 88—91. l. — R e i b n i t z. Versuch über das Ideal einer Gerichtsordnung. Berlin 1855. 93. l. — N e u g e b a u e r, Handbuch zur Ausübung der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Hamburg 1827. — M a t h i s, Allgemeine juristische Monatsschrift für preussische Staaten. Berlin 1809. VIII. kötet. 601—642. l. — F i s c h e r. Statistik des Anwaltstandes in Preussen. Berlin 1826. — H ä u s l e r das preussische Notariat. Bresslau 1848. — E b e r t y. Reform. Monatschrift für Recht und Gesetzgebung. Berlin 1845. I. k. 244—253 l. — S c h u l t z. Die Notarien, Magdeburg 1865. — K r i t i s c h e Jahrbücher für deutsche Rechtswissenschaft. 1846. 446—448 l.

kat; ki ezen vizsgálatok után egy-egy évig jegyző és ügyvédnél gyakornokoskodott, s ki ezen gyakorlati évek után a törvényszéknél, egy ügyéri hivatalnok elnöklete alatt, két törvényszéki tag és két nyilvános jegyzőből alakult bizottmány előtt, a gyakorlati jegyzői vizsgálatot sikerteljesen letette. — Az okmányok szerkesztésére vonatkozólag meghagyta e törvény a közjegyzőknek azt, hogy ők azok kiállításánál ezen törvénnyel egyuttal közrebocsátott, — a francia törvénytől különböző rendszabályt követni kötelesek; meghagyatván nekik ezzel együtt, hogy jegyzői lajstromaikat évnegyedenként a békebiráknak előterjeszteni kötelesek. A jegyzői kamara megszüntettetvén, a jegyzők fegyelem tekintetéből a törvényszékek fegyelme alá helyezettek, kik vétségek, illetőleg jegyzői hatáskörükben elkövetett szabályellenességek miatt: pénzbírság, jegyzőség-tőli felfüggesztés, vagy a jegyzőség-tőli végképi elmozdítással büntettethettek. — A jegyzők óvadékot adni nem tartoztak.

Az 1845. évi jul. 11-én kelt törvény által terjedelmes hatáskört nyert a közjegyzőség egész Poroszországban, de mégis csak úgy, hogy a jegyzők hatáskörébe tartozó ügyekre, a bíróság is, illetékesnek mondatik. Dacára annak, a jegyzőségi intézmény újabb időben mind inkább jelentékenyebbé válik, jele annak, hogy a jegyzőség helyes működése által a népben bizalmat felköltöni képes.

Bajorországban, megszüntettek ugyan a régi szervezeti császári és pápai jegyzők, mindazonáltal az 1807. évi március 29-diki és september 10-éről kelt törvények által szervezett jegyzőség, korántsem felelt meg a kor igényének. Az újabb törvényhozás a törvénykezési

ügyek minél inkább gyorsítása s egyszerűsítése tekintetéből terjedelmesebb hatáskört nyújt a jegyzőknek; mert jelenleg úgyszólván az összes perenkivüli eljárás a jegyzők hatáskörébe tartozik. A jegyzőknek jelentőségek mindamellett nem fejlődött Bajorországban még oly fokra, mint Bajorország anyagi viszonyánál fogva ezt méltán igényelhetné. ¹⁾

W ü r t e m b e r g á b a n, a jegyzőség új korszakában, végleg megsemmisítettek a régi jegyzőségi intézmények azon veszedelmes kinövései, melyek az ország lakosságának tetemes, mintegy kiszámíthatlan károkat okoztak. Ugyanis, a világi főurak hivatkozván régi szabadalmokra, a működő császári jegyzők mellett ²⁾ még mindig saját jegyzőket is alkalmaztak, de kinevezésöknél soha sem voltak méltó tekintettel azok személyi képességére, hanem inkább arra, hogy kegyencőknek jövedelmező állást biztosítsanak. Ezen eljárás és gyakorlatnak az volt természetes következménye, hogy értelmetlen, haszontalan s mindenféle jött ment egyének vergődhettek jegyzői állomásra, mi a jogbátorság nem csekély veszélyeztetésével volt összekötve. Ezen égető bajon enyhíteni akart az 1795-ik évi dec. 2-ről kibocsátott rendelet, melylyel a világi főuraknak a jegyzők kinevezésére vonat-

¹⁾ W e n d t, Vollständiges Handbuch des bairischen Civilprocesses. Nürnberg. 1827. 55. §. — K i r c h g e s s n e r, Allgemeine Zeitung. 1846. évfolyam. 58. szám. — S e y b o l d, Das Notariat nach der bairischen Gerichtsordnung von 1753. und den Gesetzen von 1. Juli 1856. München 1857. — M i t t e r m a i e r f. i. m. 793. l. — S i e b e n p f e i f f e r, Handbuch der Verfassung der Gerichtsordnung und Verwaltung Rheinbaierns. III. k. 259. l. — B o p p, Weiske Rechtslexicon. VII. k. 368 l. és I. k. 719 l.

²⁾ W ä c h t e r, Handbuch des württembergischen Privatrechtes. Stuttgart 1839. 661. l.

kozó kiváltságuk némi tekintetben megszorítottatott; de minthogy e rendelet a várt sikert nem eredményezte, s a kívánt célhoz nem vezetett, egy újonnan, 1806. évi máj. 22-én kibocsátott törvény véget vetett azon számtalan panaszoknak, melyek a világi főurak által kinevezett jegyzők okoztak. Az 1806-ki törvény t. i. végkép megsemmisítette a világi főuraknak saját jegyzők kinevezésére vonatkozó szabadalmát, azt határozván: hogy az ezentúl működésben maradt jegyzők mind csak császári jegyzők, kik kötelezvék számukra kibocsátandó s ügykezelésökre vonatkozó szabályzatokat pontosan megtartani. Ezen császári jegyzők számára 1808. évi oct. 25-én kihirdettetett egy terjedelmes és körülményes utasítással ellátott jegyzőségi rendtartás, mely ügyteendőiknek közelebbi s meghatározott körvonalzásán kívül, személyi képességükre vonatkozó tulajdonságok meghatározására is, korszerű felteteleket tartalmazott.

A jegyzőknek hatáskörük mindazonáltal akkoriban főleg csak okmányok szerkesztésére szorítkozott, az úgynevezett peresügyeken kívüli eljárás azontúl is, az állandó törvényszékek illetékessége alá tartozott.

Ezen időszakba esik Würtembergában azon általános és elvégre nyilvánosságra került panasz is, hogy a törvényszékek a peresügyeken kívüli eljárásban hanyagok, hogy lazul jártak el, hogy a tulajdonképi városi irnokok személyesen nem is végzik ez ügyeket, hanem hogy ezeknek rendezését és elintézését kirendelt helyettesekre bízzák, kik, minekutána az irnokok meghatározott járandóságból csak nagyon is csekély részt nyertek, ők is hanyagúl jártak el, ezen ügyek elrendezésében. A törvényhozás

elejét akarván venni ezen szabályellenességnek az által, hogy az alkalmazott császári, azaz közjegyzőknek befo-lyást engedett a peresügyeken kívüli eljárás végrende-zésénél. Ugyanis az 1819. évi aug. 29-ki, és az 1826. évi márc. 21-ki törvények erőlyesen kifejezik a törvényho-zásnak azon akaratját, hogy peresügyeken kívüli tör-vényszéki eljárások csak nyilvános jegyzőknek közre-működése mellett intéztethetnek el. — Ezen intézkedés által tágúlt Württembergában a közjegyzőknek működésük-rük, emelkedett jelentőségök, minthogy a törvényhozás ez ál-tal a közjegyzőkre ruházta a lehetőséget, hogy ők a törvény-székek eljárását bizonyos tekintetben ellenőrzhetik. ¹⁾

Szászországban, sokáig nem volt képes a jegy-zőség azon jelentőségre emelkedni, mint egyéb német stá-tusokban. Az 1804. évi márc. 1-én kibocsátott szabvány, és az 1840. évi jul. 3-án kelt törvény szolgáltak a legújabb korig a jegyzőség szabályozására nézve zsinormértékül. A közjegyzők, kik egyszersmind a bíróságra képesítve voltak, e tulajdonságoknál fogva, alárendeltebb bírósági személyek akadályoztatása esetében, azok hivatali ügyek elintézésére helyettesíttethettek. A közjegyzők által kiállít-tott okmányok közhitelűek, s tartalmokra nézve tel

¹⁾ Mohl, Staatsrecht von Württemberg. 2-ik kiadás. II. kötet. 234. l. — Hufnagel und Scheurlen, Die Gerichtsverfassung der deutschen Bundesstaaten. Tübingen 1829. I. k. 595—596 l. — Schütz, Württembergischer Civilprocess. Tübingen 1834. 217—218 310 316—320 l. — Bolley, Entwurf einer Amtsinstruction für Gerichtsnotaren im Königreich Württemberg. Stuttgart 1821. — Staudel, Über den Ertrag der Notariatssporteln in Württemberg. Jahrbücher für Gesetzgebung und Rechtspflege im Königreiche Württemberg von Hofacker, Eszlinger 1831. I. k. 146—152 l. — Mittermaier, f. i. m. 793. l.

je s bizonyosságot tevő oklevelek voltak. — Minthogy Szászországban nagyon megszorított volt a jegyzőknek hatáskörük, azért ezen állomásra törekvők száma igenis csekély vala, miért is nagyobbára ügyvédek végzék azon ügyeket, melyeknek elintézésére és véghezvitelére a törvény a jegyzőket hívta meg. ¹⁾ A legújabb 1859-ik évben jun. 3-kán kelt, Szászország számára kihirdetett korszerű jegyzői rendszabály megsemmisítette mind a jegyzőségre vonatkozó régibb s avult rendszabályokat.

Baden nagyhercegségben, a jegyzőségre hivatott egyének e század elején államjegyzőknek nevezettek, kik 1806. évben november 3-áról rendszabály által nyerték új szervezésöket. Ha az egyes német státusokban figyelemmel kísérik a jegyzőségnek a kor igényéhez képesti ujjaalakulására irányzott törvényhozói buzgóságot, félreismerhetlen e tekintetben mindenhol a törvényhozás részéről a jó szándék, de más részt félreismerhetlen az akadály is, mely korszerű intézmények — melyhez a jegyzőségi is tartozott — gyors behozatala ellen útban állott; a jegyzőségnél pedig jelesen: a törvényszékeknek elavúlt szerkezete, és a törvénykezési eljárásnak nehézkessége. Baden nagyhercegségben különösen vissztükrözve látjuk ez állításnak valóságát. Az előbb idézett 1806.

¹⁾ Volkman n, System des sächsischen Civil- und Administrativprocesses. Leipzig 1841. I. kötet 177 l. II. kötet 292. l. — Ludovici, Einleitung zum Civilprocess. Halle 1750. 12-ik kiadás 12. 72. 371. l. — Knorre, Anleitung zum gerichtlichen Prozesse. Halle 1777. 14—15. l. — Hermann Just, Statistik des Anwaltstandes im Königreiche Sachsen. Anwaltszeitschrift. 1845-ik évfolyam 54. l. — Lässig, Sammlung der Notariatsgesetze nach gemeinem und königlich sächsischem Rechte, Leipzig 1840.

évi jegyzői rendszabály újjá akarta alakítani a jegyzői intézményt, mindamellet felette szük körre szorítá a jegyzőknek hatáskörét, sőt különös szabályok által meghatározott azoknak, a bizonyágtételre vonatkozó cselekvényök. Körülbelül ezen időbe esik Badenban a bíróságoknak, illetőleg a hivatali jegyzőknek hivataloskodásaira irányzott szabályozás is. Az 1809. évi november 26-áról kelt rendszabály felosztja t. i. a hivatali jegyzőket szorosb értelembeni köz- (hivatal) vizsgálókra és azoknak alárendelt hivatali scribantiusokra, mely utóbbiak tulajdonképen a jelenkori napdíjnokokkal azonosak lehettek ¹⁾ Ezen így nevezett hivatalnokok felette csekély díjazás miatt oly néposztályból kerültek ki, kik sem értelmesség, sem tapintatosság és pontosság által, hivatali eljárásokban a közmegelégedést magoknak ki nem vívták. Az ezen hivataloskodásból eredt elégtelenség és panasznőttön nőtt; a törvényhozás a legégetőbb bajok orvoslása végett mindenek előtt 1840-ik év october 13-án javítá a közvizsgálók fizetéseit, azon reményben, hogy a jobb fizetés miatt alkalmasabb egyének fognak e hivatal után vágyódni. — Ezen idő óta Baden nagyhercegségben is korszerű szervezetet nyert a közjegyzőség.

Hannoverában, a régibb jegyzői rendszabályok az 1822. évi junius 4-én kibocsátott rendelet által nyerték az akkori idők igényéhez képest helyes átalakulásukat. Ezen törvény szerint csak feddhetetlen életű s jegyzőségre kiművelt alkalmas egyén, ki a jegyzői szigorlatot

¹⁾ Rheinländer, Amtsrevisoren. Karlsruhe 1830. 2. kötet. — N o t h w e n d i g k e i t u n d A u s f ü h r b a r k e i t d e r R e f o r m e n d e r g r o s s h e r z o g l i c h b a d i s c h e n A m t s r e g u l i r u n g. Freiburg 1835.

sikerteljesen kiállotta, nyerhetett az igazságügyi ügyér kinevezése következtében állandó, meghatározott jegyzői állomást. Minthogy Hannoverában az alsóbb bíróságoknak is meg volt engedve, a bíróság színe előtt kötött magánszerződések fölött közhitelű okmányokat kiállítani, természetes, hogy a bíróságok ezen illetősége folytán a közjegyzők némi rövidülést szenvedtek. — A közjegyzők hatáskörébe tartozott: szerződések fölött közhitelű okmányokat kiállítani, okmányokat és okmányok aláírásait hitelesíteni, önkényes árveréseket foganatosítani és tanúvallomásoknál közreműködni ¹⁾.

Az 1853. évi szeptember 18-án kelt jegyzőségi rendtartás folytán átruháztatott az egész perenkivüli eljárás a közjegyzőkre. Ez által szerfelett módon növekedett azoknak a jogélethez vonatkozó befolyásuk ²⁾. Mindazonáltal oly perenkivüli ügyek, melyeknek végleges elintézései a dologi vagy különös személyi bíróságokhoz utalvák, azok kivételesen jelenleg is kivevék a jegyzők hatáskörükből, s azokra nézve a törvénykezési szabályokban megnevezett bíróság illetékes. ³⁾

Mecklenburg nagyhercegségben, a közjegyzőség szervezésére és fejlesztésére befolyással voltak

¹⁾ Hantelmann, Statistik des Anwaltstandes im Königreiche Hannover. Anwaltzeitschrift. 1845. év 532—533. l. — Berg, Juristische Beobachtungen und Rechtsfälle stb. in Hannover. II-ik kötet 27—37. III-ik kötet 88—93. l. — Neues vaterländisches Archiv, oder Beitrag zur Kenntniss des Königreiches Hannover. Lüneburg 1822. II-ik kötet 389. l. — Beste, Über eine Besserung des Notariatssignats. Lüneburg 1823. IV. k. 186. l. — Schlüter, Prozessordnung für Königreich Hannover vom 5-ten October 1827. Celle 1845.

²⁾ Hannoverai jegyzői rendtartás. 9. §.

³⁾ Regierungsmotive zu §§. 12—14 der Hannoveranischen Notariatsordnung vom 18-ten September 1853.

az e tekintetben 1786. év január 26-án; 1787. év február 6-án; 1803. év augusztus 17-én, és 1821. évben május 5-én kibocsátott törvények. Mecklenburgban vannak önálló jegyzők, mindazonáltal a jegyzőség gyakoroltatik párosítva az ügyvédséggel is. A jegyzők csak kisebb jelentőségű ügyek közreműködéséhez hivattnak. — A jegyzőség elnyerésére a jogtudori fokon kívül megkívántatik még, hogy a jelölt a jegyzőségre előszabott gyakorlati vizsgálatot sikerteljesen letette. Jegyzői díjszabások pedig nem léteznek ¹⁾.

Hamburgban a közjegyzőség e század elején a francia jegyzőség mintájára volt rendezve. A hamburgi alkotmány visszaállítása után 1815. évi december 18-án új szervezetet nyert ugyan a jegyzőség, mindazonáltal ekkor is a francia jegyzői intézmény szolgált a törvényhozásnak alapúl. A jegyzők irányában gyakorlandó fegyelem tekintetéből felállított a jegyzői kamara, melyre az e tekintetbeni összes eljárás ruháztatott. — A brémai jegyzőség 1820-ik évi novem. 9-én kibocsátott rendszabály által nyerte a francia jegyzőség mintájára, szervezését.

Hessen nagyhercegségben, az 1788. évi sept. 20-ki, a később birtokba vett westphali hercegségben az 1803. évi, a többi szerzett birtokrészekben, egy, 1811. évben közrebocsátott körülményes és terjedelmes jegyzőségi rendszabály által szerveztetett a közjegyzőségi intézmény. Ezen utóbbi jegyzői rendszabálynak főmomentumjai következők: belföldi csak akkor gyakorolhatja a jegyző-

¹⁾ Schletter, Annalen. 1846. évfolyam: Grossherzogthum Mecklenburg. — Ackermann, Gesammte Beiträge zur Kenntniss des Vaterlandes. Weimar 1833. — Belitz, Vollständiges Handbuch für Notarien, zunächst für Mecklenburg. Parheim 1833.

séget, ha ő a jegyzőség elnyerésére előszabott törvényes feltételeknek minden tekintetben megfelelt; a ki a nélkül, hogy ezen feltételeknek eleget tett volna, jegyzői cselekvényeket gyakorolna, pénz és szabadság büntetésen kívül, a megkárosodott fél által, kárpótlásra is szoríthatatik, az általa kiállított okmány pedig érvénytelen. — Külföldinek és külföldi jegyzőnek csak akkor engedtetik meg a jegyzői gyakorlat, ha arra nézve különös engedélyt, illetőleg a belföldön megerősítést nyer; különben kiállított okmánya érvénytelensége mellett, az illető pénz és szabadságbüntetéssel illetetik. A jegyzők hatásköre mindinkább megszorított, úgy, hogy útvégre csakis váltóóvások tevék ki összes foglalatosságukat. Újabb időben a törvényhozás részéről megkísértetett egyéb német tartományok mintájára a közjegyzőségnek szabályozása, jelesen pedig, hogy azokra a peres ügyeken kivüli összes eljárás ruháztassék. Mindazonáltal e törekvés oly mértékben, mint azt a peren kivüli ügyek elintézése szükségessé tenné, megoldást még nem talált.

VI.

Ausztriában csak a legújabb időben talált a közjegyzőségi intézmény bejárást. — Az 1781-ki perrendtartás tesz ugyan említést jegyzőkről, de az ott említett jegyzők váltójegyzők, kik eredetileg csak váltóóvások megtételére, később pedig a kereskedelmi s váltótörvényszékeknél egyszersmind felek képviseltetésére is alkalmaztattak ¹⁾. — Régibb törvények

¹⁾ Z i m m e r l, Handbuch für Richter, Advocaten und Justizbeamte in den k. k. Erbstaaten. Wien 1816. 116—117. l. — H a i m e r l. Die Lehre von den Civilgerichtsstellen im oesterreichischen Kaiserstaate. Wien 1839, 216 l.

szerint Ausztriában a peres ügyeken kívüli eljárás a bíróságok hatásköréhez tartozott, ¹⁾ és az 1854-ik évi augusztus 9-ről, a nem peres ügyek eljárását szabályzó legújabb törvény szerint, a peren kívüli eljárás jelenleg is, a bíróságok illetékessége alá tartozik. — Hiteles, azaz teljes bizonysgot tevő oklevelek kiállítására a bírósági személyeken kívül csak a hit alatt alkalmazott állam és községi hivatalnokok jogosittatnak, de csak azon ügyek felett, melyek hivatali hatáskörükhöz tartoznak; továbbá, hatáskörükhöz tartozó ügyekre nézve, a különféle vallásfelekezeti papok is, kik hivatalos pecséttel élni jogosítvák.

Ausztriában a közjegyzőség behozatalára nézve 1850. évi septemb. 29-én bocsátott ki legelőször egy közjegyzőségi rendtartás, és pedig: Felső- és Alsó-Ausztria, Salzburg, Stajer, Karantán, Krajna, Felső- és Alsó-Szlézia, Morva- és Csehország, Istria, Triest város és kerülete, Görc, Gradiska és Tirol hercegség és Voralberg számára; ezen jegyzői rendtartás azonban az 1855. évben május 21-én közrebocsátott s jelenleg érvényben lévő újabb jegyzőségi rendtartás által — mely ugyanaz évben augusztus 1-jén életbelépett — hatályon kívül tétetett ²⁾.

Az 1855-diki ausztriai közjegyzőségi rendtartásnak főmomentumai a következők:

A közjegyzők az állam által neveztetnek ki vagy hitelesítettnek meg a végett: hogy a felek kívánatára

¹⁾ Wagner, Das adelige Richteramt. Wien 1824. 3 kötet.

²⁾ Magyarországon kihirdettetett ugyan e 1855-ki jegyzői rendtartás 1858. évben február 7-én, (birodalmi kormánylap 1859. VIII. darab 23. szám) — Hatályon kívül tétetett pedig, az országbirói értekezlet szentesített szabályai által, 1861. évben.

az ezek által jelenlétökben kötött vagy megerősített jogügyletekről közokiratokat vegyenek fel, s azokról kiadványokat szolgáltatassanak ki; a rájuk bízott okmányokat megőrizték; a törvényben meghatározott esetekben tényekről tanúbizonytságot adjanak ki; hogy a bíróságok megkeresése folytán bizonyos, vagy a törvényben meghatározott nem peres ügyeket mint biztosok elintézzék. — A jegyző által törvényszerűleg felvett irományok vagy kiszolgáltattott hiteles kiadványok teljes bizonytsággal erővel bírnak. — Minden jegyző irományok felvételére két tanú vagy egy másik közjegyzőnek meghívása szükséges. — Az eredeti okmányokból rendszert csak az azokban nevezett személyeknek adatik ki hiteles kiadvány; más valakinek, csak az okmányban nevezett érdekelt félnek nyilvános beleegyezése vagy az illetékes bíróságnak nyilvános meghagyása folytán.

A felek kívánatára következő ügyek felett adhat a közjegyző hiteles tanúsványokat: másolatok és fordítások helyességéről; aláírások valóságáról; okiratok előmutatásának időpontjáról; személyek életéről; szolgáltatások megajánlásáról; kötelezettségek teljesítésérei felszólításról; szerződvények felmondásáról; vagy más oly nyilatkozatok tudatásáról, melyektől jogi következmények függnek; váltók óvatolásáról.

A bíróság részéről biztoskép kirendeltethetik a közjegyző: halálesetek felvételénél; a hagyatéki tárgyalás folytában vagy ár-

vás ügyekben megkívántató oly egyéb működések helyettesítésénél, melyeknél birósági eldöntés fenn nem forog; peres és nem peres ügyekben birói becsük és birói árveréseknél; ingatlan javak árverezésénél nem peres ügyekben. — A bíróság azonkívül árvai számadások megvizsgálását és vagyonfelosztások szerkesztését is bízhat a közjegyzőkre.

A közjegyző, állásával fizetési államhivatalt soha sem, ügyvédséget pedig csak a vidéken vagy azon városokban egyesíthet, melyekben országos törvényszék nem létezik. — A jegyző a felek kívánatára magánokiratokat és bármiféle hatóságnál benyújtandó peres ügyeken kívüli beadványokat szerkeszthet.

A közjegyző az igazságügyi ügyér által nyeri kinevezését, kinek — a törvényszék különös vélemény adással együtt felterjeszti azon javaslatot, — melyet a jegyzői kamara, egy üresedésbe jött állomásra pályázók számából mint előjáró törvényszéknek előterjesztett. — A közjegyzőnek kinevezése egy meghatározott helyre szól, annak illetékessége, helyének megfelelő első folyamodású törvényszék illetékességi területével azonos. — A jegyző hivataloskodását az óvadéknak letétele, hivatalos pecsétje rajzának jóváhagyása és a törvényileg előjegyzett jegyzői eskünek letétele után kezdheti meg.

A közjegyzőség elnyerésére személyi képesség tekintetből megkívántatik, hogy a jelölt: ausztriai állampolgár, huszonnégy éves, keresztyén vallású, vagyonának szabad ke-

zelésére képes és feddhetlen életű legyen; hogy a kivánt állomáson divatozó nyelvekben járatos, és hogy az ügyvédi, jegyzői vagy gyakorlati birói vizsgálatot, melyek a jog s államtudományok sikeres bevégezésétől feltételezvék — kiállotta. — A közjegyző az államtól fizetést nem nyer, ő a feleknek tett szolgálatért, a közjegyzők számára kibocsátott dijszabályzat szerint követelheti járandóságát, mely a törvényben jellemzett: tiszteletdíj, távozási illeték, úti költségek és az írásdijbani illetékekből állhat.

Azon helyen, hol első folyamodású törvényszék székkel jegyzői levéltár és kamara létezik. A jegyzői kamara és levéltár az igazságügyi ügyér által kinevezett elnöknek vezetése alatt áll. A levéltárnak czélja a hivatalból kilépett vagy meghalt jegyzők irományainak és pecsétjeinek átvétele és marandó megőrzése.

A közjegyzői kamarának, mely szintén az igazságügyi ügyér által kinevezett elnök, s azon kívül a kerületi jegyzők részéről bizonyos számú választott tagokból áll, feladata: a jegyzők hivatalos működéseinek s maguk viséletének szigorú ellenőrzése által, a jegyzői kar becsületéről és méltóságáról gondoskodni; a jegyzőség szervezetében észrevett visszaélések megszüntetése s czélszerűeknek látszó változtatások végett, jelesen az állomások szaporítása vagy kevesbitése, a hivatalhelyek áttétele, a hivatali szabályok vagy a dijszabály iránt a kellő indítványokat megtenni;

az iránt a felsőbb birói hatóságok rendeletére véleményt adni. Mindenik jegyzői kamarát saját gazdasági ügyeinek kezelése is illeti. — Hatásköréhez tartozik : egy jegyzői állomás üresedése esetében annak betöltése végett pályázatot közhírré tenni, és annak betöltése tekintetéből, a pályázók számából az illetékes előjáró törvényszéknek javaslatot előterjeszteni; a kinevezett közjegyzőnek előterjesztett pecséttrajzát a törvényszéknek felterjeszteni. A jegyzői kamarának kötelességül teszi még a törvény: a főtörvényszék kerületében alkalmazott jegyzőknek sajátkezű aláírásukkal ellátott körösvényöket világlatban tartani; az alkalmazott közjegyzőknek névlajstromát pontosan vezetni; a jegyzők által beadott óvadékokat helyes voltuk meghatározása végett megvizsgálni. erről jelentést tenni; az így megvizsgált s helyesnek talált óvadékokat a letéti hivatalnak átszolgáltatni; az adott óvadékról pontos jegyzéket vezetni.

A jegyzők a fegyelem tekintetéből a törvényszék, illetőleg a főtörvényszék és az igazságügyi ügyérnek vannak alárendelve.

A törvényszéki elnök jogosítva van fegyelmi hatalmánál fogva, a jegyzői kamarák irodáit és levéltárait megvizsgálni, szükség esetében egyes közjegyző irodájának megvizsgálását a jegyzői kamara kiküldöttjeivel eszközölni; csekélyebb törvényszegések miatt a jegyzőt, intésekkel, dorgálásokkal és 105 fnyi pénzbírságokkal fenytetni. Súlyosabb szolgálati vétségek miatt a pénzbírság 105 — 525 ftig terjedhet; a jegyző a jegyzőségtől felfüggesztethetik, de az ily felfüggesztés egy évnél tovább nem tarthat; a jegyző a hivataltól végkép elmozdítottathatik.

Ha az 1855-ki május 21-ki austriai jegyzőségi rendtartás elveit végig nézzük, s tárgyi oldalát szemléljük, úgy kétségtelenül feltűnhetik benne az austriai törvényhozásnak ama őszinte szándéka birodalmi népeit nagy garantiákkal körülvevett törvénnyel — egy új intézmény jótéteményeiben részesíteni, mely a népek részéről kellő méltánylása s lényegének helyes felismerése által: a jogszolgáltatás körében egyrészt számtalan perek eltávolítására, a perek egyszerűsítésére s illetőleg azok gyorsítására vezessen; s hogy másrészt a bíróságok némileg bizonyos, a tulajdonképi bíraskodási körbe nem tartozó s eddig terhelt foglalatosságoktól, mely ügyek mindeddig csak is a jogszolgáltatásnak nyilvános késleltetésével elintéztettek — felmentessenek. Ezen elsőrendű törvényhozái jeles szándékon kívül, keresztülsugárzik az egész jegyzőségi rendtartáson azon további kézzel fogható s valóban helyeslendő magas igyekezett is: hogy a jegyzőrendtartás bizalom felköltésére volt irányozva. Tanúsítja ezen törvényben található azon momentum, hogy a jegyzőségi rendtartás, távol minden reá erőszakolástól — octroyozástól, — a népek szabad akaratjára bizza, a közjegyzőségi intézménynek hasznát venni vagy nem venni; valamint azon, sőt mondatjuk majdnem túlfokoztatott óvatosság a garantiák kifejezésében, melyeket a törvény a polgároknak nyújt, — netaláni, a jegyzők részéről elkövetett szabályellenesség vagy gondatlanságból okozott károk lehetőleg gyors megtérítése és biztos orvoslása végett.

Mindazonáltal ha az 1855-ki austriai jegyzőségi rendtartást a l a n y i l a g tekintjük és egyes részeiben bírálgatjuk, midőn annak életbe léptetése óta tizenegy év hogy múlt,

úgy határozottan mondhatjuk, hogy e törvény mint jegyzői rendtartás, korántsem felel meg már a jelenkor és a mai tudomány várakozásának; s hogy igenis tévednénk, ha e rendtartásban — a jegyzői rendtartás netovábbját vélnők találni. — Ezen jegyzőségi rendtartással mindazonáltal nem is akart a törvényhozás oly változhatlan törvényt alkotni, mely hogy daczoljon a haladó kor igényével, annak kérlelhetetlen kívánalma mögött, mint avúlt s haszonvehetetlen szabály minden áron fentartassék, hanem kétségkívül mint oly rendszabályt, mely azon mértékben, a mint életképességről a törvényhozás meggyőződendik, s a mint a népek az intézmény irányában bizalmat tanusítandanak — mindinkább tágasb körrel, a kor s a tudomány óhajtásának megfelelő szabadelvűbb momentumokkal párosítva, korszerű átalakulás s változáson is mehessen keresztül. E nézetnek valódiságáról tanúságot tesz maga az 1855-ki jegyzőségi rendtartás, mely az 1850-ki jegyzői rendtartás megszüntetése után, kétségkívül mint helyesebb és jobb törvény közrebocsáttatott.

Hogy az 1855-ki jegyzői rendtartás jelenleg is már bizonyos módosításokat szükségel, a kétségtelen. — Tekintsük csak azt, hogy ezen jegyzőségi rendtartás oly időben került napvilágra, midőn Ausztriában a fenvolt kormányrendszer mellett a testületi s közszellem szabad fejlődésére hiányoztak a feltételek; oly időben, midőn a népek a törvényhozáshoz nem szólhattak; midőn a népnek ezen áldásteljes intézmény körvonalának meghatározására nézve véleményét s akaratát kifejezni alkalma nem volt.

Ám lássuk minő módosításokat óhajtanánk az ausztriai jegyzőségi rendtartásban.

1. A jegyző jogosítva van magán okiratokat és bármiféle hatóságnál benyújtandó peres ügyeken kívüli beadványokat szerkeszteni. E rendszabály, hogy a közjegyző jogosított magán okleveleket is kiállítani, két tekintetben hiányos. Egyrészt ugyanis a miatt, mert a közjegyző ez által ügyvédi munkálatok teljesítésére jogosittatik, mi már csak a viszonyosság elvénél fogva sem helyeselhető; de másrészt azon szempontból is veszedelmes az elv, mert ez számtalan visszaélésekre adhat alkalmat. Számtalan fél, ki a jegyzőhöz fordul, olyan, ki nem tudja a köz és magán oklevél közti különbséget; és ha a jegyző őt az okmányok ezen lényeges különbségére nem figyelmezteti, — mire a törvény a jegyzőt nem kötelezi, — akkor alkalom nyílik a jegyzőnek, a fél számára magán okiratot szerkeszteni, mely eljárásból a jegyzőre két rendbeli előny származik; t. i. először az, hogy ő ezen okmány szerkesztéséért kötve nincsen a közjegyzői díjszabályban meghatározott illetékhez, tehát többet is követelhet, habár foglalkozása a mellett sokkal csekélyebb; de másodszor ha a közjegyző egyszersmind ügyvéd, akkor fentarthatja ilyes okmányokból származó pereknek vitelét is, melyekről azonnal lemond, mihelyest egy jogügylet fölött közoklevelet kiállít. A közjegyzőknek ezen eljárása nem volna ugyan törvénytelen, mert a törvény az ilyes eljárást nem tiltja, de mindenestre erkölcstelen és az egész közjegyzőségi intézményre káros; mert ily eljárásnak következménye: hogy a közjegyzőség a tör-

vény és a kormány előtt jelentőségét feláldozza; gyérül ennek folytán a hatóságok előtt becsülése, és csökken a nép szeme előtt tekintélye. — Ez elv tehát mint hiányos elv, egészen kimaradhat a jegyzői rendtartásból. Hisz a törvényhozónak nem lehet szándékában a jegyzői rendtartás alkotásánál első sorban kinevezett jegyzőjének jó sorsáról, gazdag s fényes jövedelméről gondoskodni, hanem főleg az, hogy a jegyzőségi intézmény kellő szervezése bizalmat ébresztszen, hogy barátokat s védőket nyerjen, hogy annak meghonosítása által a jogélet szilárdittassék, a jogszolgáltatás gyorsittassék és egyszerűsítettassék. — Valamint a gyakorló közjegyzőséggel az ügyvédi foglalkozás egyesítése nem helyeselhető, úgy megfordítva nagy hiány a törvényben, ha az ügyvéd különben a jegyzőkre ruházott ügyek elintézésére is hivatik. Hézagosnak tekinthető tehát az austriai közjegyzőségi rendtartásnak azon határozata is, mely szerint a vidéken s oly városokban, hol országos törvényszékek nem léteznek, a jegyzőség az ügyvédkedéssel párosíthatónak mondatik.

2. A jegyzői kamarák hatásköre szűk s nem felel meg a jegyzőségi rendtartásban lefektetett egyéb elvek méltó követelményének. A jegyzőségi rendtartás mindenütt kifejezi azt, hogy a jegyző csakis a törvényszékek s az igazságügyi ügyérek alárendeltje; tanúsítja ezt a törvény különösen az által, hogy a jegyzők fölötti összes fegyelmi hatalmat, valamint a jegyzők kinevezésére vonatkozó minden befolyást a törvényszékekre bizza, melyek minthogy ők természetes állásuknál fogva az igazságügyi ügyérnek alárendel-

vék, csak oly módon s azon szellemben kezelendik a közjegyzők ügyeit, mint azt az ügyér teljesítendőnek óhajtja. Mindazonáltal a törvénynek ezen árnyoldala az 1855-ki kormányrendszerben találja alapját.— Jelenleg, midőn a Fejedelem a Lajtántúli népeknek alkotmányt biztosított, melynek folytán a szabadelvűségnek bejárása minden kormányrendszerbe várva várható, bizton reménylhetjük, hogy az ausztriai törvényhozói testület, ki a szabadságnak kellő méltánylása mellett alkotmányát mindinkább kiépitendi, behatást gyakorland : a szabad egyesülés, a közös testületi szellem terjedelmes körű fejlesztésére, s ily feltételek mellett bizton várhatjuk azt is, hogy az ausztriai törvényhozó testület törekvő léssen — de lege ferenda — a jegyzői kamarának jelentékeny jogokat is kivívni: mely különösen a jegyzői kamarának a jegyzők feletti fegyelem, a jegyzők kinevezésére vonatkozó jelentékenyebb befolyás gyakorlásában találandja kifejezését. Az austriai alkotmányos törvényhozás nyugottan s a jogbiztonságnak legcsekélyebb kockáztatása nélkül átruházhatja a jegyzői kamarákra egy részét az eddig a törvényszékekre bizott fegyelmi hatalomnak, valamint némi lényegesebb befolyást vonatkozólag a jegyzők kinevezésére is. — Hadd fejlődjék ki a jegyzői kamarában a testületi szellem, hadd válaszszaak meg a jegyzők a kamara elnökét, látni fogjuk azt is, hogy e feltételek és azon személy képességi kívánalmak mellett, melyek a jegyzőség elnyerésére szükségesek, oly jegyzői kar fog fejlődni, mely minden tekintetben a közvárákozásnak megfelelőend.

Mihelyest a törvényhozás szabadabb szervezettel felruházza a jegyzői kamarákat, azonnal emelkedni fog be-

folyásuk a közéletre is. A kormány által tanusított bizalom nagyobb bizalmat fog fölkelteni a népben is ez intézmény irányában, és ezen feltétel mellett, a jegyzők hatásköre is tágíthatatik.

3. Az ausztriai jegyzőségi rendtartás a jegyzőknek működését felette szűk körre szorítja.¹⁾ — Azon személyi tulajdonságok és képességek irányában, melyektől a jegyzőség elnyerése függ, méltán a peresügyeken kivüli eljárásnak egyéb része is feltétlenül átruházható a közjegyzőkre; s anyival is inkább, mert a törvény maga „a bíróságok kirendelése folytán, ily ügyek elintézésére alkalmas, hűs biztos közegeknek ismeri el a kirendelt közjegyzőt.“ — E hiányon tehát orvosolhat az ausztriai törvényhozás, sőt amennyiben a jelenleginél még gyorsabb eljárást óhajtana a tudomány, úgy az egész végrehajtási eljárás is sikerteljesen a jegyzőkre bizathatnék. Az ez által előidézendő gyorsabb eljáráson kívül az állam háztartás is jelentékeny takarékossgát követhetne, amennyiben a gyorsabb igazságszolgáltatás érdekében különben bírói közegeit szaporítani, jogszolgáltatási kiadásait jóval öregbiteni kénytelenítenék.

4. A törvény a jegyzőtől óvadékot követel. — Ha az óvadék, mely 8000, 5000 és 2000 pfirtban megállapíttatik, nem is szerfelett nagy, úgy még is olyan hogy egyik-másik értelmes de szegény jegyzőjelöltnek akadályúl fog szolgálni, önállóságra vergődhetni; másrészt az óvadék sokkal csekélyebb, semhogy egy ravasz jegyző

¹⁾ Jóllehet egy későbbi rendszabály őket az „egyességi eljárásoknál“ közreműködésre feljogosítja.

által okozott károk megtéríttethetnének. Ha a jegyző csak személyes tulajdonságánál fogva vonzhat maga felé feleket, úgy akkor a szerzett és megállapított bizalom sokkal többre becsülendő, mint az egy pár ezer forintból álló óvadék, s ily esetben az óvadék egészen felesleges, s mint akadály a jegyzőségei juthatásra — eltávolítandó.

De egyébként, ha a törvényhozás okvetlen szükségesnek találja a jegyző részéről nyújtandó biztosítékot, ha attól eltérni egyáltalán nem akar, akkor szükséges másrészt, hogy ez önmagában akadályúl ne szolgáljon szegény, de különben képes s értelmes jelöltnek, a jegyzőségei vergődésre. Ez esetben ajánlható a megállapított biztosítéknak százalékbani befizetése bizonyos évek során át, mely időszak, méltó tekintettel a jegyzőnek letelepitési kiadásai nagyságához — határozthatatnék meg, s ezen feltétel mellett a biztosítékot fenn lehetne tartani.

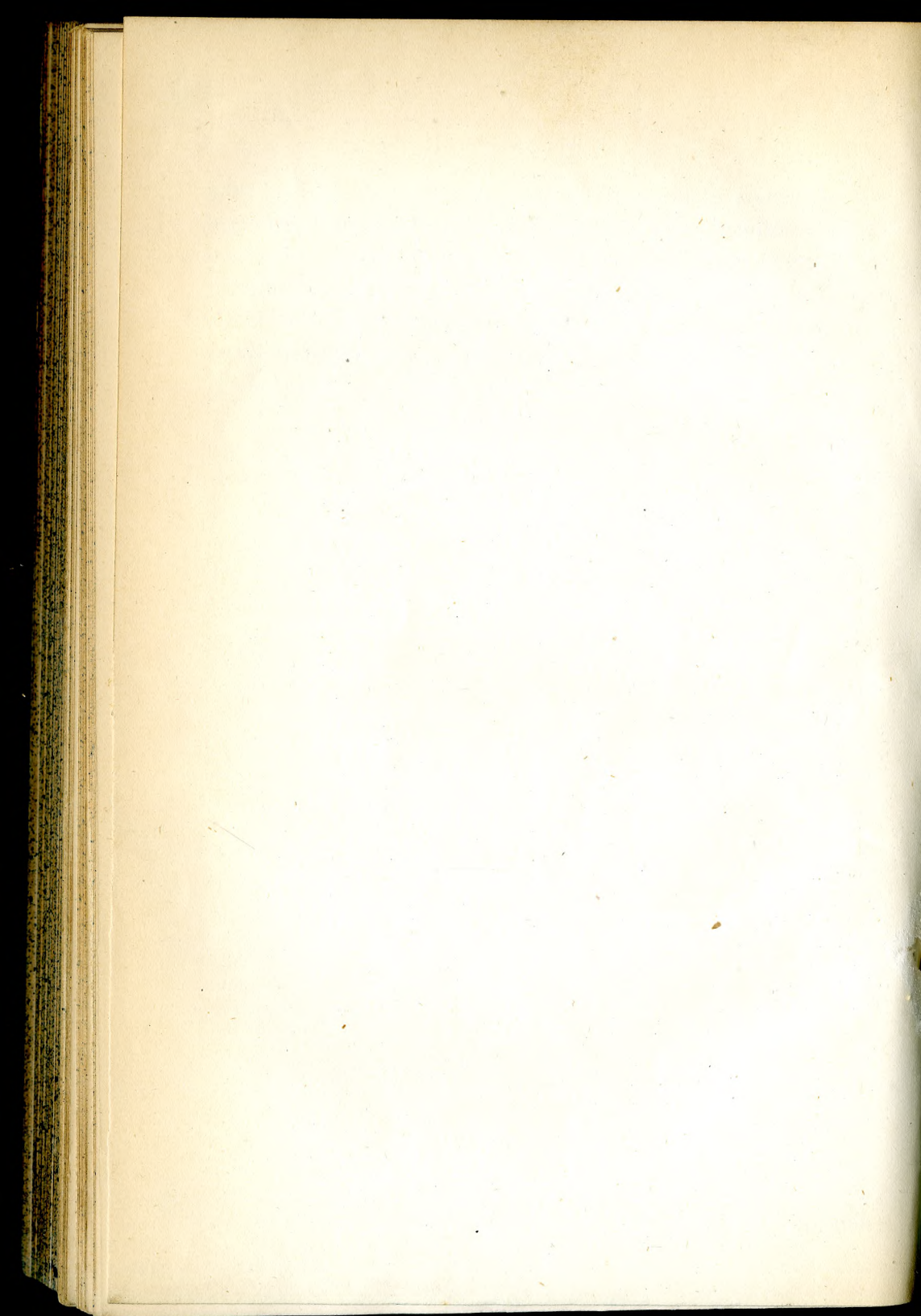
Ilyen alakzatú módosítások mellett valóban ki nem kerülhetné az ausztriai jegyzőségi rendtartás figyelmünket, s ha talán a jövő codificatio alkalmával honatyáink egy korszerű törvénykezésre nézve — a perrendtartási elveket lefektetendik, úgy bizvást nézhetünk a jövőbe, — amennyiben t. i. korszerű törvénykezési elveket jegyzőségi intézmény nélkül nem gondolhatunk, — hogy ezzel együtt, a közjegyzőségi kérdés is találandja nálunk, alkotmányos törvényhozás útján, szerencsés megoldását.

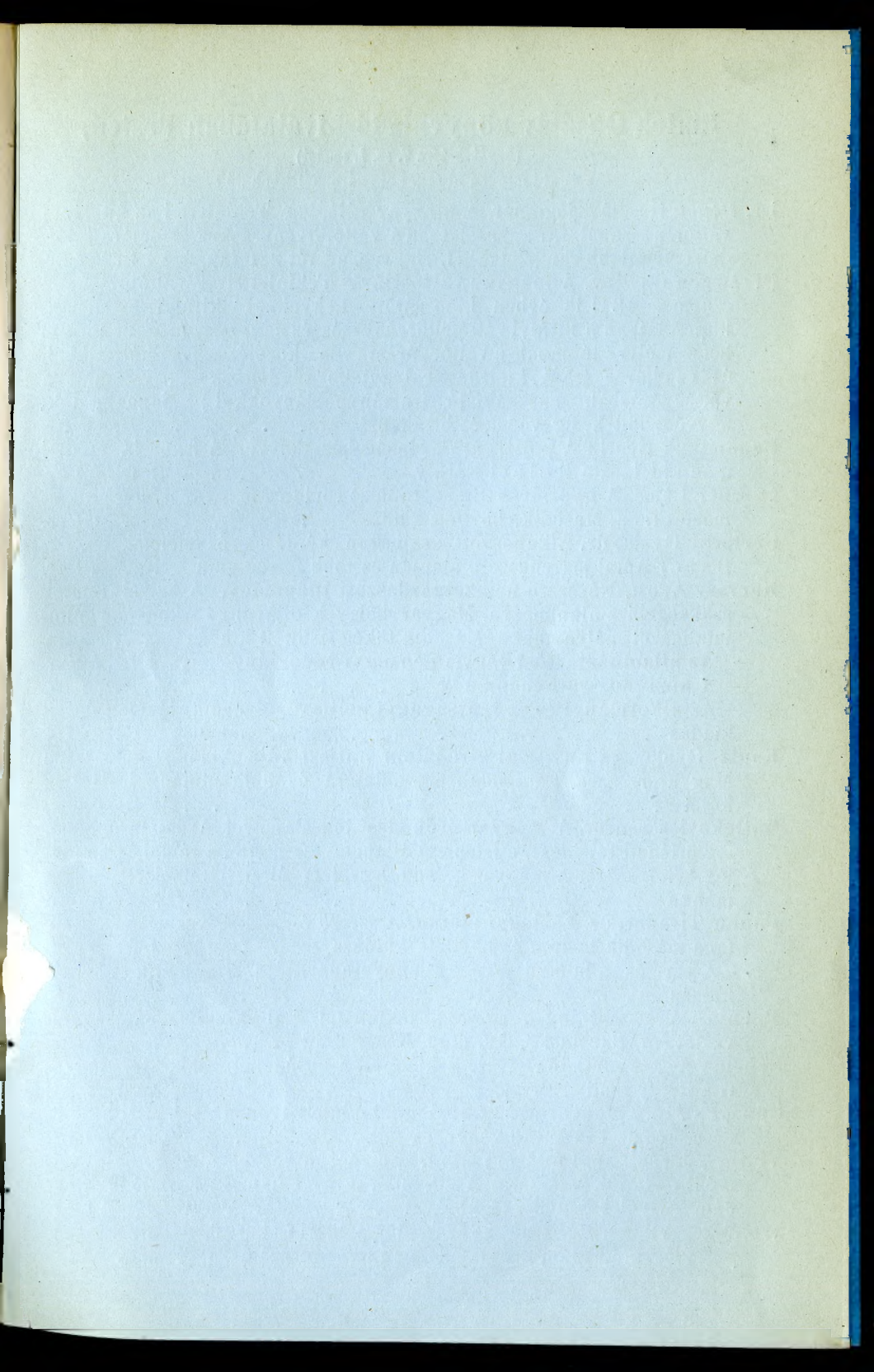
Mindenesetre merész vállalat volna egy közjegyzőségi rendtartási javaslattal országunk kitünő törvényhozási testületének színe elé jönni. Mindazáltal legyen szabad azon nyilatkozat, hogy a francia és az ausztriai közjegyzőségi rendtartások hiányai eltávolítása után helyminták gya-

nánt szolgálhatnának, egy, országunk számára alkotandó jegyzőségi rendtartásnak, mely külön viszonyainkhoz s sajátos törvényünkhöz alkalmazkodva — jogéletünk emelésére, jogszolgáltatásunk egyszerűsítése, gyorsítása és olcsósítására, közérdekeink kielégítése tekintetéből korszerű intézményként befogadható volna.

D^o BALLAGI GEZA.

DR. BATES

Emich Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten,

(Barátok-tere 7. sz. 1. emelet)

s általa minden hiteles könyvárusnál kapható :

- Dr. **Degen Gusztáv**. jogtanár, **A magyar váltójog**. Tekintettel az általános váltórendszabályra, kapcsolatban a váltótörvényszékek számára kihirdetett legújabb rendeletekkel. Nagy. 8-ad rét 220 lap, ára 1 frt 50 kr
- Dr **Degen Gusztáv**. **A magyar váltóeljárás** Tekintettel a váltóbiróságok számára 1841-ik évben kibocsátott kegyelmes királyi utasításra, kapcsolatban a királyi váltófeltörvényszék és nagymlg. magyar királyi hétszemélyes táblának a váltóeljárásra vonatkozó érdekesb ítéleteikkel, és ez eljárás iránt kihirdetett legújabb rendeletekkel, valamint a váltóeljárásban használható irománypéldányokkal; joghallgatók, ügyvédjelöltek, ügyvédek és bírák számára. 2 frt.
- Baudrillart Henrik A politikai gazdaság** kézikönyve. A francia eredeti után kidolgozta Keleti Károly 2 frt. 50 kr.
- Gászner Lajos. A gyorsírás (Stenographia)** rövid és magyar nyelvre alkalmazott tana. Második, bővített kiadás 80 kr.
- Gerlőczy Gyula, dr. Alkalmazott észjogtan** kérdések és feleletekben. Dr. Bauer Antal jogrendszere alapján és több forrás után . . . 70 kr.
- Karvasy Ágost. Népszerű nemzetgazdasági tudomány.** A művelt rendek szükségéhez alkalmazva. Magyar hölgyek díjával az Akademia által jutalmazott pályamunka. Második tökéletesbített kiadás . . . 2 frt.
- — **Az államháztartási vagyis pénzügyi tudomány** . . . 1 frt. 50 kr
- — **A közrendészeti tudomány** 1 frt.
- — **Az alkotmányi és az igazságügyi politika.** Második, tökéletesbített kiadás 1 frt.
- Kautz Gyula. Az ausztriai birodalom statisztikája** különös tekintettel Magyarországra. Főtanodák használatára és öntanulmányul. Három kötet 2 frt. 50 kr.
- Matlekovics Sándor. A magyar örököségi jog** alapelvei. Azoknak eredete, jogtörténeti fejlődése, s jelenlegi állapota, tekintettel a római és kánoni jog befolyására. A magyar k. Tud. Egyetem által jutalmazott pályamunka 50 kr.
- Pauler Tivadar, dr. Észjogi előtan.** A szerző észjogi bevezetése és alap-tana második javított és bővített kiadása 1 frt. 80 kr.
- — **A jog- és államtudományok encyclopaediája.** Harmadik bővített kiadás 2 frt.
- Puchta. A római jog** rendszere, tekintettel mai alkalmazhatóságára, vázlatban. Puchta Fr. Gy. után. Récsy Emil 2 frt.
- Scheurl A. A római jog elvei,** tekintettel a történelmi fejlődésre. Magyar-írtá Récsy Emil 2 frt.
- Suhayda János Magyarország közjoga,** tekintettel annak történeti kifejlődésére és az 1848-ki törvényekre 1 frt. 50 kr.
- Veith. Törvényszéki állatorvostan.** Községi orvosok, állatorvosok, községi előljárók számára. Veith után kivonatban szerkeszté Posgay János. Nyolcz fametszetű ábrával 50 kr.
- Weninger Vincze. Politikai az az felsőbb polgári és kereskedelmi számtan,** jogtudósok, gazdák, kereskedők és iparosok számára 4 frt.